

Tannhelse

Medlemsblad for Tannhelsesekretærenes Forbund

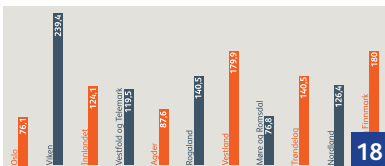
sekretæren

04
19

Wenche Husby

10

Nestleder med glimt i øyet

Nye fylker
Nye fylker skaper endringer i arbeidsdagen.

18

20

Kostbart i utlandet
Tannbehandling i utlandet koster staten dyrt.

Pålitelige nettkilder
Kvalitetssikret helseinformasjon på nett blir stadig viktigere.

14

For familien. Mot karies.

Flux har utvidet sin familie av munn- og tannprodukter med tannkremer tilpasset hele familien. Fluortannkremerne har et høyt innhold av fluor for sterke tenner og effektiv beskyttelse mot karies. De er uten såpestoffer (SLS), allergener og mikroplast. Med gode smaker tilpasset både store og små.

Flux tannkremer

Flux Tannkrem for voksne og barn over 6 år. Inneholder 1450 ppm fluor og har en god smak av Coolmint. **Flux Tannkrem 6+** for barn over 6 år. Inneholder 1450 ppm fluor med en mild smak av Sweet Mint, slik at overgangen til voksentannkrem blir lettere. **Flux Junior Tannkrem** for barn mellom 0–6 år, fra første tann. Inneholder 1000 ppm fluor og har en god smak av Fruit Mint.

Våre tannkremer er utviklet i samarbeid med skandinavisk tannpleie og er tilgjengelig i alle apotek. Flux tilbyr trygge produkter for en god munnhelse!

Teva Norge AS • www.fluxfluor.no • www.nullhull.fluxfluor.no

FLUX®

Har du fluxet i dag?

- 5 Forbundsleder har ordet
- 6 Småstoff
- 10 Portrett: Wenche Husby
- 14 Pålitelige nettkilder
- 18 Fylker blir regioner
- 20 Tannbehandling i utlandet
- 22 Aktive Parat
- 23 Internasjonalt arbeid
- 24 NAV-skandalen

- 26 Pensjonsseier
- 27 Parat UNG
- 28 Kurskalender
- 32 Operaen: Kunsthjelperen
- 36 Parat informerer
- 38 Spørsmål og svar
- 40 Kryssord og hjernetrim
- 42 Parats leder

Foto: Vette Daler

Omsorgsfull og konkurranseorientert

ThSFs nestleder Wenche Husby er tannhelsesekretær, mormor, trønder – og fagforeningsdame. Og hun tar alt med godt humør.

Kostbar tannbehandling i utlandet

Nordmenn fikk i 2018 dekket tannbehandling i utlandet for 14,5 millioner kroner.

Nytt år i nye fylker

Om få uker vil 1500 tannhelsesekretærer være klare til innsats i de 11 nye fylkene.

Tannhelsesekretæren

Utgis av: Tannhelsesekretærens Forbund tilsluttet Parat

Tannhelsesekretærens Forbund,
Lakkegata 23
Postboks 9029 Grønland
0133 OSLO

www.thsf.no
www.parat.com

Besøksadresse: Lakkegata 23
Telefon: 21 01 36 00
Teleaks: 21 01 38 00
E-post: thsf@parat.com

Ansvarlig redaktør: Trygve Bergsland
Mobil: 905 85 639
E-post: trygve.bergsland@parat.com

Leder: Anne-Gro Årmo
Mobil: 913 34 230
E-post: anne-gro.aarmo@parat.com

Forsidefoto: Vette Daler
Avbildet: Wenche Husby

Alle illustrasjonsbilder i bladet som ikke er kreditert er levert av iStock.

Redaksjonen avsluttet: 15.11.2019
Materiellfrist neste nummer: 7.2.2020

ISSN: 1504-5714
ISSN: 1890-9116 (online)

Layout:
Storybold
www.storybold.no

Trykk: Ålgård Offset AS
www.a-o.no
Telefon: 51 61 15 00

P **PRESSENS FAGLIGE UTVALG**

Vi arbeider etter
Vær Varsom-plakatens regler
for god presseskikk.

Den som mener seg rammet av urettmessig publisering, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg (PFU) er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund som behandler klager mot mediene i presseetiske spørsmål.

Adresse: Rådhusgt 17
0158 Oslo
Tlf: 22405040
E-post: pfu@presse.no

presse.no

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav og er svanemerket, CO2-nøytralt og 100 prosent resirkulerbart.

TENKT AT DU VIL HJELPE?

BARE SYND DET
IKKE ER TANKEN
SOM TELLER

Foto: Jason van Bruggen. Takk til våre samarbeidspartnere som gjør denne anførselen mulig.

Bezawit (9) bor i slummen i Etiopia. Hennes høyeste ønske er å gå på skole, men for at familien skal klare seg, er hun nødt til å arbeide store deler av dagen. Uten utdanning har Bezawit små sjanser til å komme seg ut av fattigdommen.

Det er ikke lett å forstå hvordan hun har det. Men du har kanskje tenkt på hvordan hun burde hatt det? Tenkt at du vil hjelpe?

Blir du Plan-fadder i dag, gir du barn som Bezawit en bedre framtid.

Send SMS FADDER til 03123 www.plan-norge.no

Regionreformen og tannhelse

Fra 2020 vil fylkessammenslåingen i Norge resultere i at 19 fylker vil bli erstattet av 11 regioner. På eget initiativ startet Sør- og Nord-Trøndelag en sammenslåingsprosess som resulterte i at regionen Trøndelag var virksom fra 1. januar i år, mens de øvrige sammenslåingene skal tre i kraft fra 1. januar 2020.

Samtidig skaper disse sammenslåingene av fylker og opprettelse av regioner utfordringer både politisk og for oss som jobber for å ivareta folks tannhelse. Sammenslåingen av Troms og Finnmark har skapt stor uro.

Bråket i nord har også ført til usikkerhet knyttet til sammenslåingen av Østfold, Buskerud og Akershus til regionen Viken. Sammenslåingen av Hedmark og Oppland (Innlandet) og Hordaland og Sogn og Fjordane (Vestland), samt Telemark og Vestfold, kan i ytterste fall føre til endringer igjen, etter et eventuelt regjeringsskifte.

Tannhelsesekretærene og ThsF-tillitsvalgte har vært tidlig ute og jobbet godt med utfordringene i møte med sammenslåingene. Vi lærte mye av jobben som ble gjort i Trøndelag, men vi har utfordringer med ulike lønnsvilkår og store økonomiske forskjeller mellom tannhelsetjenestene i de ulike fylkene som nå skal slås sammen.

Vi har kjempet og vunnet tidligere: Regjeringen ville i 2017 flytte ansvaret for tannhelsetjenesten til kommunene, men ThsF kjempet imot og regjeringen fikk ikke flertall for dette på Stortinget. I stedet ble det en prøveordning, der kommuner som ønsker det, kunne søke om å få overta ansvaret for den offentlige tannhelsetjenesten fra 2020.

Vi har ennå ikke oversikt over hvor mange kommuner dette kan gjelde, men ThsF vil følge med, ettersom dette også vil påvirke både våre tillitsvalgte og medlemmer. Ordningen skal evalueres i de tre første årene, og resultatene vil være avgjørende for om oppgavene på nytt kan bli vurdert flyttet fra regionene til kommunene.

Sammen skal vi løse oppgavene og utfordringene knyttet til regionreformen. ThsF mener vi har en god politikk på offentlig tannhelsetjeneste i dag, som bør videreføres på regionnivå også i fremtiden. Vi skal heller ikke glemme alle de private tannlegekontorene hvor medlemmer og andre ansatte, uavhengig av regioner og kommunegrenser, hver dag yter god helsehjelp til befolkningen.

Anne - Gro Årmo

Anne-Gro Årmo, leder i ThsF

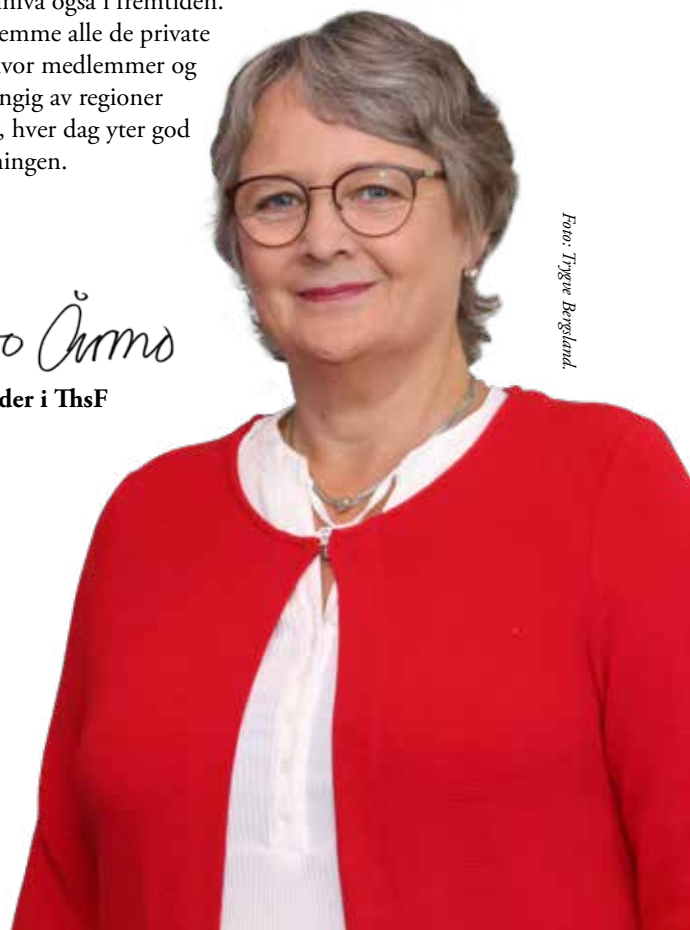

Foto: Trygve Berglund

Demens påvirker tannhelsen

Tannhelsen har stor betydning for både helse- og livskvalitet for eldre, ifølge spesialisttannlege Helena Nilsson og hennes studie ved Malmö universitet.

Nilsson har identifisert hvilke faktorer som kan gjøre aldringen lettere, og har sett på medisinske, sosiale og psykologiske faktorer. 1147 individer ble undersøkt gjennom en seksårsperiode. Studien viste at dårlig tannhelse har betydelig innvirkning på kognitiv svikt. Sammenhengen kan være at en ikke greier å ta vare på tennene når man er syk, og samtidig har nedsatt tyggefunksjon.

@Parat24

Halvparten av barn og unge får tannregulering

Helsemyndighetene har hittil lagt til grunn at 30 til 40 prosent av barn og unge får tannregulering, men andelen ligger i virkeligheten på rundt 50 prosent. SSB har gått gjennom bruken av tannregulering i Norge, blant annet for å få fastslått hvor stort omfanget er. Tallene viser at rundt halvparten av barn og unge født like etter 2000 har fått tannregulering. Til sammenligning er andelen i Danmark 25 prosent.

@NTB

Advarer mot ny trend

Kull selges nå som tannblekingsmiddel, med en lovnad om å bleke, polere og fjerne misfarging på tennene. Professor i odontologi ved Nordisk institutt for odontologisk materialprøving, Jon E. Dahl, advarer nå mot bruken av det trendy produktet, grunnet faren for syreskader. Produktene inneholder heller ingen blekemidler. – Folk som har mye misfarging på overflaten av tennene, kan kanskje oppleve at tennene blir hvitere på grunn av slipeeffekten, men produktene gir ikke en ordentlig blekeeffekt.

@TV2.no

Førstefødte har sunnere tenner

Ifølge en ny dansk undersøkelse er fasiten «null hull» etter et tannlegebesøk vanligere blant førstefødte barn i en familie, enn det er for deres yngre søsken. Undersøkelsen som er gjennomført av Momentum, viser blant annet at 35 prosent av førstefødte har hatt hull i tennene som 15-åring. Andelen blant barn nummer to er 39 prosent. Blant barn som er født som nummer tre eller senere, har hele 49 prosent hatt hull i tennene. Den samme tendensen ser man også ved 7- og 12-årsalderen, viser undersøkelsen.

@Abcnheter.no

ThsF-kalenderen 2020

I år har ThsF besluttet å ikke legge ved almanakk for 2020 i denne bladutgivelsen. Til dette legger vi for grunn spørreundersøkelsen vi sendte ut angående dette tidligere i år, der majoriteten svarte at de ikke vil ha kalender. Av hensyn til miljøet ønsker ikke ThsF å bruke unødvendige ressurser på et produkt ikke alle medlemmer ønsker. Vi har derfor trykket opp kun et begrenset antall. Dere som likevel vil ha tilsendt almanakk for 2020 kan ta kontakt med oss på thsf@parat.com. Førstemann til mølla!

7 av 10 mener staten bør betale tannbehandling

Bare 20 prosent er negative til at det offentlige skal dekke tannbehandling for hele befolkningen, viser ny undersøkelse gjennomført av Norstat. – Dette er en klar bestilling fra befolkningen til politikerne om å prioritere tannhelse. Det er helt nødvendig med et stort tannhelseløft for å sørge for at alle som har behov for nødvendig tannbehandling får tilgang til det, sier president i Den norske tannlegeforening, Camilla Hansen Steinum.

@Abcnyheter.no

Advarer mot tannlegebehandling i utlandet

Forekomsten av multiresistente bakterier øker blant norske pasienter. De fleste smittes i utlandet. Overlege og forsker ved Oslo universitetssykehus, Aleksander Rygh Holten, er klar på at folk bør unngå å reise til utlandet for å foreta kosmetisk kirurgi, øyeoperasjoner eller tannlegebehandling. – Man bør ikke med viten og vilje utsette seg unødvendig for sykehus utenfor Norden eller Nederland, sier han.

Bakgrunnen for dette er at nordmenn som mottar helsehjelp i utlandet, risikerer å komme hjem med bakterier som er resistente mot antibiotika. Rygh Holten forteller at infeksjonssykdommer blir stadig vanskeligere å behandle på grunn av økende resistens. – Det vi fryktet for ti år siden, er nå en realitet blant veldig mange pasienter, sier han.

@TV2.no

Studenter dropper tannlegebesøk

Tall fra Studentenes helse- og trivselsundersøkelse fra 2018 viser at kun 27 prosent av norske studenter drar til tannlegen årlig eller oftere. Det er de yngste studentene som er dårligst til å møte opp på tannlegekontoret. – Trang økonomi trekkes ofte frem som en viktig årsak til dette. En annen årsak kan være at de glemmer å gå til tannlegen fordi de er vant til å få innkalling fra den offentlige tannhelsetjenesten, skriver Mayam Pervaiz, seksjonsleder i Tannhelse på SiO Helse.

@Journalen

«Tannsissta» vil gjøre tannhelse trendy

Tannpleier-studentene Malene Sævareid, Jessica Karolin Fiskaa og Victoria Sjøstad står bak Instagram-kontoen «Tannsissta». De vil nå ut til unge på Instagram med gode tannhelsetips og -triks.

Sjøstad mener det er svært viktig å ha en kanal som sprer fakta om tannhelse. Hun synes det er altfor mye reklame for tannbleking, som er med på å gi et feilaktig bilde av tannhygiene. – Det finnes ingen lignende sider i Norge der en får troverdig informasjon om dette, og som ikke har en agenda eller vil selge noe. Det er viktig for oss å formidle fakta, sier hun.

@NRK

For stor kvalitetsforskjell på omsorgstjenester

Kvaliteten på hjemmetjenester og sykehjem varierer kraftig avhengig av hvor du bor i landet, viser forskning. – Mange kommuner følger ikke godt nok opp lovmessige forskrifter og faglige retningslinjer. Dette til tross for at det er mye god faglig praksis og skjønnsutøvelse i norske sykehjem og hjemmetjenester, sier professor Oddvar Førland ved Senter for omsorgsforskning. Dette er særlig knyttet til systematisk legemiddelgjennomgang, annen medisinsk behandling og oppfølging av tannhelse og ernæring.

@Abcnyheter.no

Over 9000 brudd på arbeidsmiljøloven i Oslo

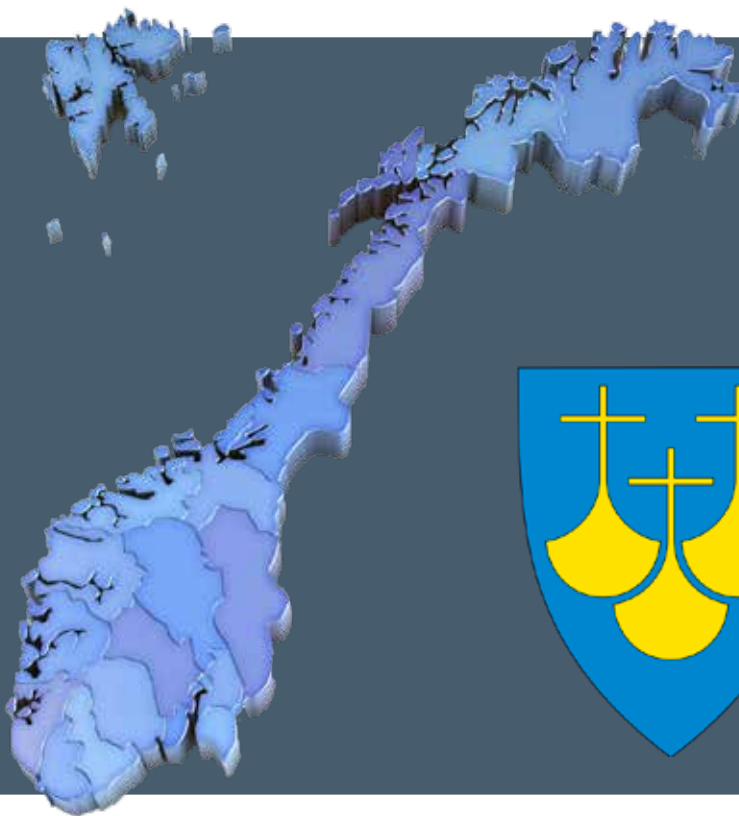
De siste fire årene er arbeidsmiljøloven brutt mer enn 9000 ganger i helseetaten i Oslo kommune. Hittil i år har etaten registrert 1265 brudd. Bruddene er knyttet til for kort hviletid mellom vakter, for kort ukentlig friperiode og at ansatte har jobbet flere søndager på rad. Etaten driver en rekke ulike tjenester for kommunen, blant annet legevakten, den kommunale tannhelsetjenesten, psykososiale helsetilbud og rehabilitering. Bruddene kommer på toppen av tidligere omtalte brudd på arbeidsmiljøloven i andre etater i Oslo.

@NRK

Vil bedre rekrutteringen

Administrasjonsleder hos fylkestannlegen i Møre og Romsdal, Morten Larsen, håper at en omorganisering av tannhelsetilbudet i fylket vil løse noen av fylkesutfordringene. 12-åringene i Møre og Romsdal har dårligere tannhelse enn landssnittet, og 18-åringene har flere hull enn ellers i landet. Nå blir det foreslått færre og større tannklinikker for bedre rekruttering i fylket.

@NRK

Tannleger skal avdekke overgrep

Tannleger skal nå kurses for å avdekke vold og overgrep mot barn. En ny mal, utviklet ved Sørlandet sykehus og barnehuset i Kristiansand, skal gjøre det enklere for tannhelsetjenesten å finne ut av om barn har vært utsatt for mishandling.

@NRK

ThsFs nestleder Wenche Husby mener respekt for yrket legger grunnsteinen i alt arbeidet hun gjør for forbundet. – Det handler om at vi tannhelsesekretærer skal behandles som ressurspersoner på linje med andre yrkesgrupper på klinikken, sier hun. Foto: Vetle Daler.

Wenche Husby

Alder: 52

Fra: Byåsen i Trondheim

Bosted: Heimdal

Stilling: Tannhelsesekretær og nestleder

Familie: Gift, tre barn, to bonusbarn, tre barnebarn.

Nestleder med glimt i øyet

Wenche Husby er tannhelsesekretær, mormor, trønder – og fagforeningsdame. – Jeg er nok et konkurransemenneske, sier hun.

Av: Vetle Daler

Wenche Husby tar imot Tannhelsesekretæren hjemme i eneboligen i Buvika syd-vest for Trondheim. Her skal ThsFs nestleder bo i noen dager til, før flytte-lassen går til splitter ny leilighet på Heimdal, nærmere Trondheim sentrum. Huset bærer preg av at mye skal ned i store pappesker. Her har Husby bodd sammen med mannen Jan Ole siden 2007. Barna har for lengst flyttet ut, og nå starter et nytt kapittel.

– Det er klart det blir vemodig, men litt godt også, sier hun og innrømmer at det er mye å kvitte seg med når man flytter fra nesten 300 kvadratmeter til en leilighet på 70.

Pendlehverdagen

Som nestleder i Tannhelsesekretærenes Forbund er Husby 40 prosent av tiden i Oslo og 60 prosent av tiden på Skaun tannklinikk. Når hun flytter, blir det litt lengre vei til jobben på klinikken, men litt kortere vei til flyplassen på Værnes. Der er hun temmelig ofte.

– Det går overraskende greit å pendle til Oslo. Jeg står opp en time tidligere enn jeg pleier, og da er jeg på kontoret på Grønland i Oslo i halv ti-tiden, forteller hun.

60 prosent av arbeidstiden tilbringer Husby på Skaun tannklinikk i Trondheim. Både karrieren som tannhelsesekretær og som tillitsvalgt er et resultat av tilfeldigheter. Foto: Vetle Daler

Både karrieren som tannhelsesekretær og tillitsvalgt er et resultat av tilfeldigheter. Egentlig skulle Husby bli apotektekniker. På ungdomsskolen hadde hun arbeidsuke på apotek, og senere også sommerjobb. Da hun hadde time hos tannlegen tok imidlertid livet en ny vending. – Jeg gikk på helse- og sosialfag på videregående, og var på jakt etter utplasseringsplass. Derfor spurte jeg tannlegen om å få utplassering der, mest for å få bekreftet at det var apotektekniker jeg ville bli. Men så falt jeg for faget, og dermed ble det tannhelsesekretær isteden, forteller hun.

«Oi, hva skjer nå?»

Husby var ferdig utdannet tannhelsesekretær i 1988. Siden har hun vært innom både private og offentlige tannklinikker. Nå er det Skaun tannklinikk som er hennes arbeidsgiver – i tillegg til Tannhelsesekretærenes Forbund. Sitt første tillitsverv fikk hun i fylkeskommunen i 2008. – Da hadde jeg hadde jobbet 20 år i

privat tannklinikk. Etter et par måneder i fylkeskommunen ble jeg spurt om å bli varatillitsvalgt. Jeg tenkte: Jeg sier ja, for å finne ut hvordan det er. Da jeg rykket opp fra varatillitsvalgt til plasstillitsvalgt, tenkte jeg «oi, hva skjer nå?». Men når jeg ser tilbake, er jeg utrolig glad for at jeg tok den muligheten. Det har gitt meg så mye, forteller Husby.

Hun gikk til oppgaven med en ide om at det er bedre å prøve enn å angre på det man ikke har fått gjort. Og hun har aldri angret.

– Jeg liker utfordringer, og føler jeg har vokst med oppgaven. Det er utrolig viktig at vi har en organisasjon som jobber for yrkesgruppa vår, sier hun.

Husby mener respekt for tannhelsesekretæryrket er en viktig grunnstein.

– Det handler om at vi tannhelsesekretærer skal behandles som ressurspersoner på linje med andre yrkesgrupper på klinikken. Det er viktig å bli respektert for yrket

sitt, det skaper yrkesstolthet, understreker hun.

Vil løfte utdanningen

Det viktigste for forbundet akkurat nå, er å løfte utdanningen.

– Vi vil ha utdanningen tilbake til universitetet. Det er skremmende når vi får tilbakemelding fra tannlegene om at de nyutdannede sekretærene ikke er gode nok, forteller hun.

Bedre kurstilbud til yrkesgruppa og rekruttering av flere medlemmer til ThsF står også på agendaen for den driftige nestlederen.

– Det er viktig å få enda flere medlemmer, spesielt i private klinikker. I det offentlige er de fleste organisert hos oss, sier Wenche.

Forelsket

Fritiden tilbringer hun gjerne på sykkelsetet, i sofakroken med strikketøyet – eller med barnebarna.

Tre om Wenche

Marit Husby Nor Datter

– Hun er verdens beste mamma. Mamma er så pliktoppfyllende og stiller opp uansett hva det er. Hun har alltid gode råd å komme med hvis man trenger det. Og så er hun verdens beste mormor. Mamma er rett og slett god.

Laila Fagerholt Grefstad Kollega og tannhelsesekretær ved Orkdal tannklinikk

– Vi er godt kjent som kollegaer, og litt på privaten også. Wenche er bestandig positiv og løsningsorientert. Hun er lojal, sosial, omsorgsfull og flink til å finne på ting sammen med både kollegaer og venner.

Anne-Gro Årmo Kollega og leder i ThsF

– Wenche er dyktig og veldig samvittighetsfull. Hun er selvgående, «hun bare gjør det», i tillegg er Wenche positiv og alltid «på». Jeg opplever henne som alltid vel forberedt, og en god støtte som jeg setter stor pris på.

– Barnebarn er livets dessert. Det var fantastisk å oppleve å bli mormor. Jeg visste at det skulle bli fint, men at det skulle bli sånn ... jeg blir helt forelsket, vet du.

”*Det er kjedelig å være sur, det kommer det ikke noe godt ut av. Jeg er sjelden sint, og det skal mye til for å trekke meg opp.*

Når tiden og været tillater det, er det sykkel og friluftsliv som er førsteprioritet for ThsF-nestlederen, enten i nærområdet eller på feriereiser i Norge og i utlandet. – Jeg fikk interesse for sykling etter jeg flyttet hit til Buvika. Nå har jeg syklet den lille styrkeprøven Lillehammer-Oslo to ganger. Etter første gangen sa jeg «aldri mer!». Men etter en uke tenkte jeg: «det hadde vært artig å se om jeg klarer å slå min egen tid». Jeg er nok litt konkurransemenneske, sier Wenche og smiler. Hun fortsetter:

– Hvis man møter motstand, kan det komme til nytte at man ikke gir seg så lett, og at man ikke tar et nei for et nei.

Omsorgsperson

Wenche beskriver seg selv som en omsorgsperson med godt humør. – Det er kjedelig å være sur, det kommer det ikke noe godt ut av. Jeg er sjelden sint, og det skal mye til for å trekke meg opp. Man kommer mye lengre med å diskutere i en saklig tone. Men jeg håper at jeg også blir oppfattet som tydelig når det trengs, poengterer hun.

Wenche Husby

Det gode humøret kommer også til uttrykk når hun finner på hyss med kollegaer og venner.

– Det er artig å finne på litt tull, noen practical jokes. Når jeg gjør det, får jeg gjerne høre «Wenche, er det du som har funnet på dette?». Jeg liker å finne på ting som skaper god stemning, men det må ikke gå på bekostning av noen, ler hun.

Konkurranseinstinktet slår inn Om tre år er det landsmøte i ThsF. Wenche er forberedt på en periode til som nestleder, men er klar for å overta lederstolen den dagen Anne-Gro Årmo gir seg som leder.

– Anne-Gro er utrolig dyktig, og jeg lærer mye av henne. Men jeg er ikke fremmed for tanken på å bli leder, hvis jeg blir valgt. Det er noe med å være med og kjempe kampene, og å komme i mål. Der er det nok **konkurranseinstinktet som slår inn**, sier Wenche Husby. ■

Pålitelige kilder til tannhelseinformasjon

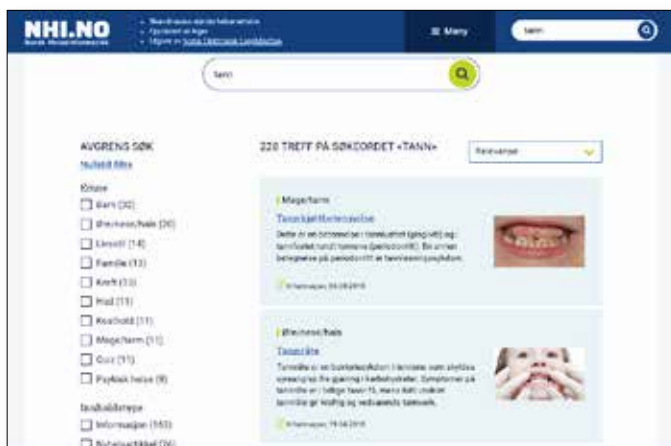
Det er ikke alltid så lett å finne gode svar og fakta når man googler tannhelse på internett. Men det finnes gode, pålitelige hjemmesider på norsk. Her er de viktigste.

Av: Claude R. Olsen

Vi er blitt vanedyr og bruker mobilen, nettbrettet eller PC-en til å google ord og uttrykk når vi lurar på noe, både privat og på jobb. Når vi er syke, googler vi for å finne ut hva symptomene skyldes, og hva vi skal gjøre med dem. Søket er kjapt og gir som oftest svar. Men på nettet er det dessverre mye hummer og kanari.

Heldigvis har både myndigheter og private aktører gjort det enklere å finne kvalitetssikret helseinformasjon. Flere av disse nettstedene har også informasjon om standarder og prosedyrer spesielt rettet mot tannhelsesektoren. De fire viktigste er nhi.no, helsenorge.no, helsebiblioteket.no og helsedirektoratet.no. I tillegg kommer ehelse.no.

Skjermdump nhi.no

NHI.no

Når du googler etter en sykdom eller diagnose, dukker som regel nhi.no opp som et av de øverste treffene. Forsiden viser de nyeste artiklene, men styrken ligger i alle artiklene som er publisert over tid, og som blir oppdatert.

Hjemmesiden har rundt 350 000 ukentlige brukere ifølge Norsk Helseinformatikk AS i Trondheim, som står bak siden. Du kan søke både som vanlig bruker og som helsepersonell. De fleste artiklene er like for de to gruppene, men NHI har publisert noen flere for helsepersonell. Et søk på ordet «tann» ga for eksempel 228 treff for pasienter og 258 for helsepersonell.

Redaktør Merethe Kvam sier at nhi.no er publikumsportalen til Norsk Elektronisk Legehåndbok (NEL), som brukes av 95 prosent av norske allmennleger.

– Da Legehåndboka ble lansert i 1999, var en viktig del av bakgrunnen at ikke bare leger skulle få raskt tilgang til kvalitetssikret helseinformasjon, men også at pasienter skulle få mer likeverdig medisinsk utredning og behandling uansett hvor i landet man holdt til, sier Kvam.

Grundig fremstilling

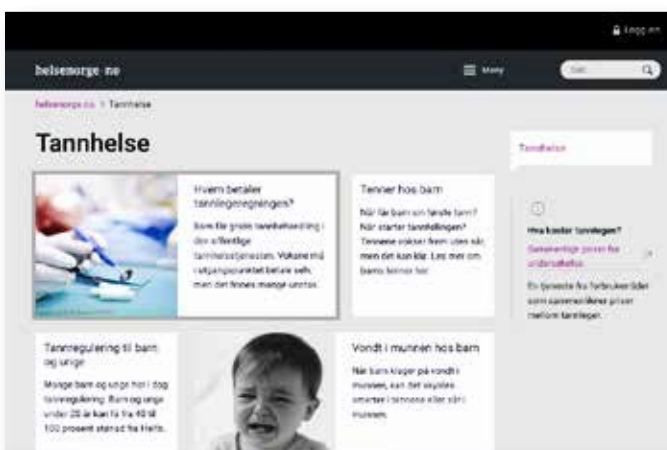
Alle pasientinformasjoner på NHI.no er basert på Legehåndboka. Artiklene er skrevet av en medisinsk redaksjon og gjennomgått av eksterne fagmedarbeidere som er spesialister på sine områder. Alt innhold er såkalt evidensbasert, det vil si at de er basert på publisert forskning, eller sammenstillinger av forskningsartikler.

NHI.no består i tillegg til pasientinformasjoner også av nyhetsartikler, intervju, animasjoner og quiz. Kilder er alltid oppgitt.

– Valg av nyhetssaker og intervju på nettsidene tas ut ifra vanlige journalistiske prinsipper, men vi har nok sjelden de mest sensasjonelle oppslagene. Troverdighet og grundig fremstilling er avgjørende for oss. Vi skriver om helse og vil at folk skal oppleve at informasjonen de får er seriøs og godt gjennomarbeidet, sier Kvam.

Noe av innholdet på nettsidene, blant annet pasientinformasjoner, quiz og enkelte tidløse journalistiske artikler, blir oppdatert regelmessig. I hovedsak blir ikke vanlige nyhetssaker og intervju oppdatert, men artiklene blir liggende på nettet og merket når de er over to år gamle, slik at leseren lett kan se det.

Hovedaksjonær i Norsk Helseinformatikk er Bonnier Business Press.

Skjermdump helsenorge.no

Helsenorge.no

Nesten hele den norske befolkningen kjenner denne siden gjennom «Min helse», der du logger deg inn for å få oversikt over fastlege, resepter, vaksiner og mye annet. Men hjemmesiden har også mye informasjon om helse, som du kan lese uten å være pålogget. Innholdet blir redigert og tilrettelagt for nett av en sentral Helsenorge-redaksjon som sitter i Direktoratet for e-helse.

Bodil Rabben, divisjonsdirektør Utvikling og forvaltning, sier at redaksjonen tar utgangspunkt i brukerbehov når den skal prioritere hvilket innhold helsenorge.no skal ha.

– Det vil si at vi prioriterer informasjon om vanlige sykdommer og tilstander som rammer mange, i tillegg til informasjon om livsstil og helserettigheter som er relevant for mange. I tillegg har vi informasjon om sjeldne sykdommer som det ofte ikke finnes norsk innhold om andre steder på nettet, sier hun.

Alle artikler på helsenorge.no har en fagansvarlig i helsesektoren, ofte blant de fremste innen sitt fagfelt. – Artiklene blir godkjent av fagansvarlig før de publiseres på helsenorge.no. Vi legger også til referanser med lenker til forskningsresultater innenfor temaet for dem som ønsker å lese mer. Fagansvarlig oppdaterer og fagsjekker artiklene minst hvert tredje år for å sikre at sakene fortsatt er korrekte, og at de reflekterer for eksempel utvikling innen fagfeltet og nye retningslinjer, sier Rabben.

Helsenorge.no gir også praktisk informasjon, for eksempel om hvem som betaler tannlegeregningen, om tannregulering og om hvilke rettigheter du har i EU/EØS-området.

gruppene gratis tilgang til fagkunnskap. Nettstedet driftes av Folkehelseinstituttet.

Helsebiblioteket.no består av innkjøpt innhold som tidsskrifter, databaser og oppslagsverk, lenker til andre nettsteder, organisasjoner, publikasjoner og tjenester, og innhold som retningslinjer, prosedyrer, behandlingsanbefalinger, pasientinformasjon og fagartikler.

Målet er at informasjonen i helsebiblioteket.no skal bidra til å heve kvaliteten på helsetjenestene og til bedre pasientsikkerhet. Helsebiblioteket.no betaler for tilgang til en rekke kunnskapsressurser og innhold på vegne av norsk helsepersonell. Nettstedet er finansiert over statsbudsjettet via rammeoverføringen til Folkehelseinstituttet, og gjennom fakturering av universitetene og høyskolene. Nettstedet er redaksjonelt uavhengig.

Mange kilder

En fordel med helsebiblioteket.no er at den viser svarene fra en rekke kilder samtidig, som Felleskatalogen, Folkehelseinstituttet, Legemiddelhåndboken, Oncolex (kreft) og BMJ Best Practice. Det siste er en internasjonal nettjeneste som gir oppdatert, praktisk informasjon om medisinsk behandling. Helsebiblioteket har oversatt en del beste-praksis-artikler og tilpasset dem norske forhold. Norske brukere har gratis tilgang.

Redaksjonen av helsebiblioteket.no er en egen avdeling i Folkehelseinstituttet og består av personer med bred og variert kompetanse, herunder helsepersonell, bibliotekarer, web- og informasjonsspecialister, journalister og personer med markedsførings- og kommunikasjonsbakgrunn.

Redaktør Merethe Kvam i nhi.no tilpasser artikler fra Legehåndboka til letteste artikler for pasienter. Foto: Jørgen Kvam

Skjermdump helsebiblioteket.no

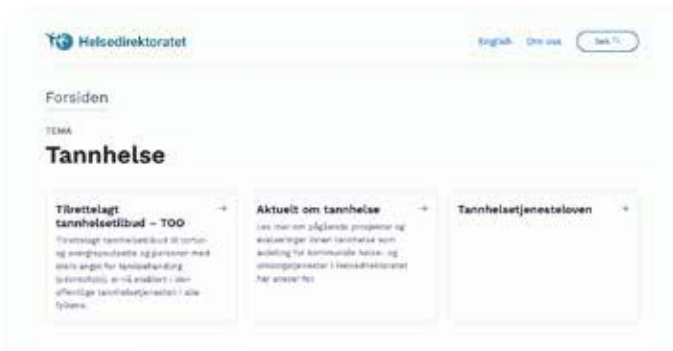
Helsebiblioteket.no

Dette er en kilde som er rettet mot helsepersonell og studenter innen medisin og helsefag. Helsebiblioteket.no er et offentlig finansiert nettsted som gir disse

helsedirektoratet.no

For alle som driver tannklinikker, er Helsedirektoratets sider nødvendig lesestoff. Her finnes for eksempel retningslinjer for god klinisk praksis i tannhelsetjenesten, nasjonale faglige retningslinjer for tannhelsetjenester til barn og unge 0–20 år og helsefremmende og forebyggende tiltak for voksne over 20 år.

Skjermdump helsedirektoratet.no

Lover og regler om tannhelsetjenesten ligger her. Det gjør også søknadsskjemaer for tilskudd til kompetansetiltak og forskningsprosjekter. Tannhelse har en egen temaside, og ordet «tannhelse» får 222 svar, mens et søk på «tann» får frem mange flere artikler, 450.

For å holde seg oppdatert er det mulig å abonnere på innhold. Du vil da motta e-post hver gang det publiseres nytt eller oppdatert innhold innenfor dine interesseområder.

”Artiklene blir godkjent av fagansvarlig før de publiseres på helsenorge.no. Vi legger også til referanser med lenker til forskningsresultater innenfor temaet for dem som ønsker å lese mer.

Bodil Rabben

*Bodil Rabben i Direktoratet for e-helse sier helsenorge.no både formidler informasjon om helse og tilbyr tjenester til innbyggere og pasienter i Norge.
Foto: Direktoratet for e-helse*

Skjermdump ehelse.no

Ehelse.no

Direktoratet for e-helse har også sin egen hjemmeside. Den har mye nyttig informasjon for dem som jobber i tannhelsetjenesten. Alt fra en guide til hvordan epikriser skal skrives, til mal for internkontroll. En annen nyttig veileder nå som alt blir digitalt, er «Personvern og informasjonssikkerhet for virksomheter i tannhelsetjenesten».

Dekket tannbehandling i utlandet for 14,5 millioner

Nordmenn fikk i 2018 dekket tannbehandling i utlandet for 14,5 millioner kroner. Tannbehandling med rett til refusjon i Norge gjelder også i hele EØS-området. Helfo ser nå en svak reduksjon i utgifter etter nye EU-bestemmelser.

Av: Tellef Øgrim

Det er Helfo, som ligger under Helsedirektoratet, som behandler søknader om refusjoner for tannbehandling i utlandet. Helfo forvalter årlig om lag 34 milliarder kroner. Pengene omfatter blant annet refusjon av privatpersoners utgifter til tannhelse i utlandet.

Store summer

I 2018 mottok nordmenn 14,5 millioner kroner i refusjon for tannbehandling i EU/EØS fra folketrygden, i tråd med EU-regler som kom for åtte år siden. – Gjennom de siste årene har det vært en svak reduksjon i søknader og utgifter etter denne bestemmelsen, sier seksjons-sjef Kjetil Bjørnstad i Helfo utland til Tannhelsesekretæren.

Til sammenligning utgjorde folketrygdens støtte til tannbehandling i Norge 2,1 milliarder kroner i 2018.

Tilstander som gir stønadsrett

I alt er det 15 tilstander som gir rett til stønad. I tillegg har flere persongrupper rett til nødvendig tannhelsehjelp i den offentlige tannhelsetjenesten i Norge. Noen av disse gruppene kan ta med seg retten til behandling ut til andre EU/EØS-land.

Det gjelder barn og ungdom under 18 år, psykisk utviklingshemmede i og utenfor institusjon, eldre langtidssyke og uføre i institusjon og hjemmesykepleie. Dessuten får de som fyller 19 eller 20 år i behandlingsåret støtte, men må betale en egenandel på 25 prosent av den fastsatte norske taksten.

For innsetting av implantater gjelder spesielle krav. «For å få dekket utgifter til tannprotesisk behandling må både tannlegen som utfører kirurgien og tannlegen som utfører protetikken ha spesialist-utdannelse på sitt felt», skriver Helfo på

Gir tannbehandling rett til refusjon i Norge, gjelder den også om tannbehandling er gjort i utlandet, innenfor EØS-området. Foto: Shutterstock

helsenorge.no. Dersom én av tannlegene ikke oppfyller kravet, vil du ikke få dekket noen av utgiftene.

Alle krav oppfylt

Før det blir gitt støtte må flere vilkår være oppfylt. Helfo anbefaler å spørre en tannlege i Norge om råd, og dessuten lese Helsedepartementets rundskriv om «Dekning av utgifter til tannbehandling».

Helfo understreker at det ikke blir gitt støtte dersom søknaden mangler dokumentasjon, for eksempel dokumentasjon for at behandlere har autorisasjon, røntgenbilder, journal eller kvitteringer. Kjeveortopedisk behandling krever henvisning fra tannpleier eller tannlege i Norge.

Utgangspunktet er at søkerne kan få refundert tilsvarende det de ville fått dekket i Norge, dersom de lider av en av tilstandene eller tilfellene som kan gi rett til refusjon. For å få refundert utgiftene er det en forutsetning at det er pasienten selv som søker og undertegner søknaden. Helfo opplyser at det ikke er noe i veien for at brukeren får bistand fra tannlegekontoret i søknadsprosessen.

Registrerer godkjenninger

For at Helfo skal refundere utgifter

påløpt i EØS-området, må behandleren være autorisert og godkjent i behandlingslandet. Helfo kommuniserer med behandlingslandets myndigheter gjennom et eget system som kalles «Internal Market Information System» (IMI). Gjennom dette systemet kan Helfo få svar på om en behandler fyller vilkårene for å behandle pasienter.

Du får ikke refusjon for såkalt usynlig tannregulering, det vil si behandling med gjennomsiktede eller avtagbare skinner, og du får ikke dekket reiseutgifter utover det du ville hatt for behandling i Norge.

Resistensfare

Folkehelseinstituttet advarer sterkt mot faren for at behandling i utlandet kan føre til smitte av bakterier som er resistente mot antibiotika. Instituttets anbefaling er å unngå helsebehandling utenfor Norge dersom du kan få utført behandlingen her til lands. Dette gjelder også tannbehandling.

Risikoen for å bli smittet med resistente bakterier, og sannsynligheten for at disse skal forårsake infeksjon, øker ifølge Folkehelseinstituttet betydelig ved behandling i helsetjenester utenfor Norge, ettersom forekomsten av antibiotika-

resistente bakterier øker kraftig i mange land. «Særlig ser vi høy forekomst i land sør og øst i Europa», skriver Folkehelseinstituttet.

Eget ansvar for erstatning

Dersom noe går galt under behandling i Norge, er det Norsk pasientskadeerstatning som er mottaker av erstatningssøknader. Hvis du har fått en skade som følge av behandling i utlandet, er det behandlingslandets regler om erstatning som gjelder, og du må selv fremme krav om erstatning.

«Dersom det finnes en egen pasientskadeerstatning i behandlingslandet, må du selv kontakte denne. Du kan få hjelp av Nasjonalt kontaktpunkt i behandlingslandet med å komme i kontakt med riktig instans», skriver Helfo. Eventuelt kan du måtte rette krav om erstatning etter skade ved behandling direkte mot behandlingsstedet.

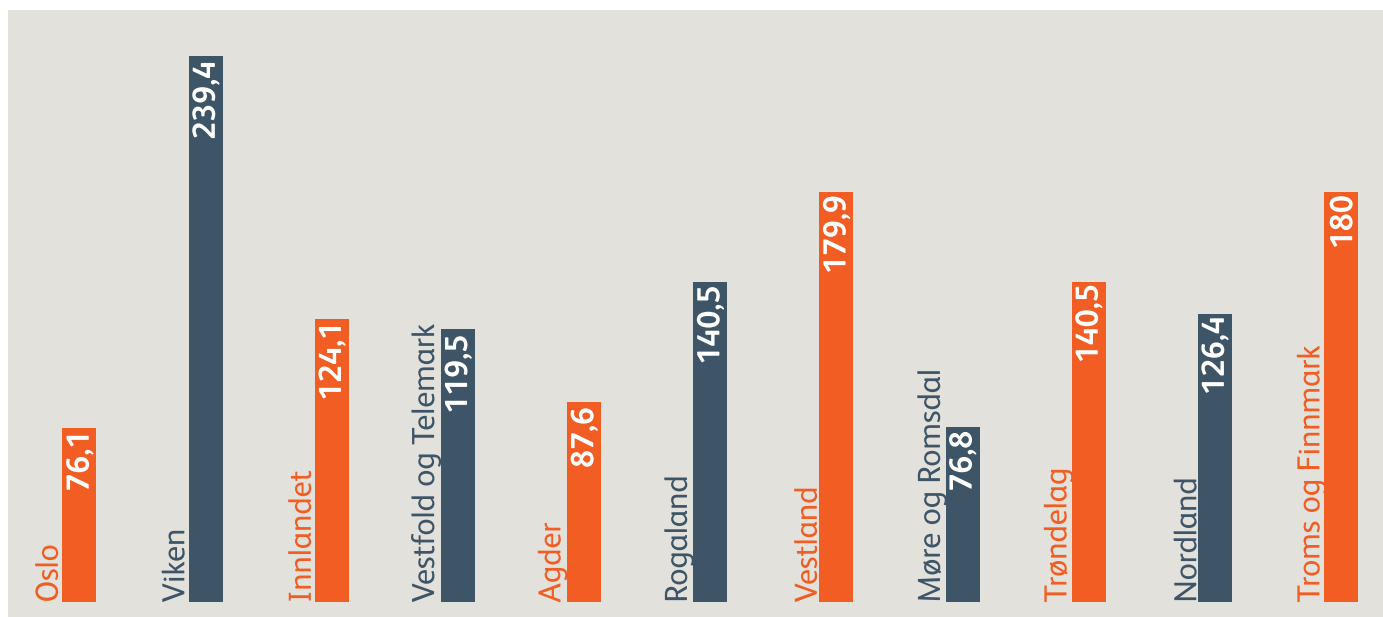
Pasientskadeloven dekker bare utenlandske sykehus og leger dersom det offentliges på forhånd har inngått avtale med behandlingsstedet gjennom avtale om kjøp av tjenester. Et eksempel er når pasienter blir sendt til utlandet som et resultat av ventelistegaranti. ■

Dette er de 15 tilstandene eller tilfellene som etter regelverket kan gi rett til stønad:

1. Sjelden medisinsk tilstand
2. Leppe-kjeve-ganespalte
3. Svulster i munnhule, tilgrensende vev eller hoderegionen for øvrig
4. Infeksjonsforebyggende tannbehandling ved særlige medisinske tilstander
5. Sykdommer og anomalier i munn og kjeve (tann- og kjevekirurgisk behandling)
- 6a. Periodontitt (tannkjøtt sykdom)
- 6b. Rehabilitering ved tanntap som følge av grav marginal periodontitt
7. Tannutviklingsforstyrrelser (medfødte tilstander)
8. Bittanomalier (tannregulering/kjeveortopedi)
9. Patologisk tap av tannsubstans ved attrisjon/erosjon (alvorlig tanngnissing og syreskader)
10. Hyposalivasjon (munntørrehet)
11. Allergiske reaksjoner mot tannrestaureringsmateriale (i munnhule eller på hud)
12. Tannskade ved godkjent yrkesskade
- 13a. Omfattende tannskade ved ulykke
- 13b. Traumatiske tannskader hos bruker som lider av sykdom som kan gi fallskader
14. Sterk nedsatt evne til egenomsorg hos personer som har varig sykdom eller varig nedsatt funksjonsevne (den sterkt nedsatte evnen til egenomsorg må ha vart i minst ett år og ha forårsaket redusert tannhelse)
15. Helt eller delvis tanntap, uten egne tenner i underkjeven (og ute av stand til å kunne bruke løstsittende protese)

Selv om tilstanden faller inn under ett av disse punktene, er det ikke sikkert at det gir rett til å få dekket behandlingen.

Kilde: Helsenorge.no.

Oslo er på jumboplass når en rangerer antall tannhelsesekretærerårsverk i det nye fylkeskommunale Norge. Ikke overraskende er det folkerike Viken det største tannhelsesekretær-fylket. Tallene er fra 2018. Illustrasjon: OBM Grafikk. Kilde: SSB.

Nytt år i nye fylker

Fylkessammenslåingen er gjennomført og om få uker er nærmere 1500 tannhelsesekretærer klar til innsats i de 11 fylkene som er en realitet fra 1. januar 2020. Alt er likevel ikke helt på plass i alle de nye fylkene.

Av: Magne S. Otterdal

I nye Troms og Finnmark fylke er det en god del som ikke er på plass ennå, og de hovedtillitsvalgte er frikjøpt hundre prosent ut første halvår 2020 for å få de nødvendige organisatoriske endringene på plass. – Vi ligger etter på flere ting, sier hovedtillitsvalgt for tannhelsesekretærene i Finnmark, Siv Hanne Guttormsen. Hun forteller at det eksempelvis først nå er utlyst en stilling som leder av fylkestannhelsestjenesten for nye Troms og Finnmark fylke.

Har synliggjort ThsF

Da Tannhelsesekretæren tok kontakt i begynnelsen av november, forberedte Guttormsen og de andre hovedtillitsvalgte fra resten av landet seg til møte på

Gardermoen i slutten av november for oppdatering og erfaringsutveksling knyttet til sammenslåingsprosessene.

Nestleder i Tannhelsesekretærenes Forbund, Wenche Husby, mener arbeidet knyttet til fylkessammenslåingene har markert forbundet som en svært aktiv part i prosessen.

– Mange av sakene som er tatt opp, kommer fra ThsF, og jeg synes vi har hatt veldig mye å si. Forbundet har fremstått med engasjement og initiativ, noe som synes, sier Husby.

Hun var selv hovedtillitsvalgt i Sør-Trøndelag og i nye Trøndelag fra 2018, før hun ble nestleder i forbundet i år. – Erfaringen så langt er i det store og hele

positiv, sier Husby. En gjenganger i flere fylker har vært ambuleringsordningene, hvor Trøndelag har vist vei. Her fikk ThsF gjennomslag for kravet om likt ulempe-tillegg på 75 kroner timen for tannhelsesekretærer, tannpleiere og tannleger.

Christiane Bogott har overtatt som hovedtillitsvalgt i Trøndelag, og samstemmer med Husby om utviklingen og erfaringen med sammenslåingen. Hun var hovedtillitsvalgt i tidligere Nord-Trøndelag før sammenslåingen.

– Ambuleringsavtalen er blitt bedre, ikke minst for tannhelsesekretærene i sør som ikke hadde en slik avtale før, sier Bogott.

Ellers mener hun hverdagen er ganske lik med det den var før sammenslåingen.

Det som nå henger litt igjen er bruken av Yammer og Skype, som er innført som chatplattformer i fylket.

– Det trengs opplæring i bruken av Yammer og Skype, det mangler, sier Christiane Bogott. Ifølge henne er det blitt mer møteaktivitet enn da det var to fylker, og en del av disse møtene er direkte knyttet til spørsmål forbundene hadde i sammenheng med sammenslåingen for to år siden.

Harmonisering i Viken

Ida Troberg-Sunde er hovedtillitsvalgt i ThsF Akershus. Hun har vært representant for tannhelsesekretærene i arbeidsgruppa som har jobbet med organisering av tannhelsetjenesten i Viken. Hun står i disse dager på valg som ny hovedtillitsvalgt i Viken fylkeskommune.

Viken er fylket med desidert flest tannhelsesekretær-årsverk. Ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå er det i underkant av 240 årsverk i den nye regionen, som bemannes hovedsakelig av medlemmer i Tannhelsesekretærenes forbund.

– Det mest kritiske er på plass, og alle får lønn i januar, sier Troberg-Sunde til Tannhelsesekretæren om den pågående fylkessammenslåingen.

Ordninger harmoniseres

Hun forteller at det har vært en god del arbeid med harmonisering av ordninger i forbindelse med sammenslåingen av de tre fylkene til nye Viken. Det er tre fylker som slår seg sammen, og noen har mistet arbeidsoppgaver, spesielt ledere. Naturlig nok er det uenigheter. Men alt i alt synes Troberg-Sunde at prosessen har vært god.

Som i de øvrige fylkessammenslåingene, har det også vært forskjeller i lønns- og arbeidsordninger i Akershus, Østfold og Buskerud. Tannhelsetjenesten i Buskerud har eksempelvis nytt godt av en bonusordning.

– Alle slike

særavtaler er avviklet, sier Troberg-Sunde. Når det gjelder permisjons- og arbeidsreglement, er det noen forskjeller, og her har en lagt seg på gjennomsnittet fra de tre fylkene.

Troberg-Sunde er spesielt fornøyd med at tannhelsesekretærer har fått 5300 kroner til fritt valgte kurs i kompetanseutviklingsplanen til tannhelsetjenesten i Viken.

–Vi går nå over til parlamentarisk styre i Viken. De tre fylkene har tidligere blitt styrt etter formanskapmodellen. Vi vil nå blir mer politisk styrt, sier Troberg-Sunde, som ikke er helt sikker på om det er en bra ting.

Seniordager fra 62 år

Troberg-Sunde forteller at tannhelsesekretærene i Akershus taper litt på seniorpolitikk, da seniordager heretter gjelder fra 62 år.

– For vår del blir det ikke lenger seniordager fra 60 år, det er litt leit, mener hun.

Tannhelsetjenesten i Viken blir organisert i fem tannhelseseksjoner. Det har vært et poeng at de nye seksjonene ikke skal gå etter de gamle fylkesgrensene. Noen

Nye Trøndelag fylkeskommune ble etablert to år før resten av de nyfusjonerte fylkene. Nestleder i Tannhelsesekretærenes forbund, Wenche Husby, mener forbundets aktive rolle i knyttet til de nye fylkene har synliggjort ThsF.
Foto: Vetle Daler

seksjoner blir store i utstrekning, som fra Nes i Romerike til Hallingdal.

Hovedtillitsvalgt Elisabeth Sandvik Tanum i Vestfold sier det meste er på plass før det nye fylket sjøsettes ved årsskiftet.

– Noen smådetaljer gjenstår, sier Tanum til Tannhelsesekretæren. Ingen mister jobbene sine, og det er heller ingen som må flytte fysisk som følge av sammenslåingen til Vestfold og Telemark fylkeskommune.

Tanum forteller at samordningen av administrasjonssystemet Opus ble gjort ved at tannhelsesekretærene i de respektive fylkene hadde tvungen ferie to dager og etatssamling to dager. ■

Færrest fylkes-tannhelsesekretær-årsverk i Oslo

Fylkessammenslåingene har endret på rangeringen over antall tannhelsesekretær-årsverk i fylkestannhelsetjenesten her i landet. Mens Viken blir det største fylket målt i antall tannhelsesekretær-årsverk, blir Oslo det minste med 76,1 årsverk, omtrent det samme som Møre og Romsdal.

Troms og Finnmark blir det nest største, fulgt av omtrent like store Vestland på rundt 180 årsverk for begge.

Neste nivå er Rogaland og Trøndelag med rundt 140 årsverk hver, mens Innlandet er omtrent like stort som Nordland, Vestfold og Telemark på rundt 120–125 årsverk hver. Agder er det tredje minste fylket målt i tannhelsesekretærårsverk i fylkestannhelsetjenesten med 87,6 årsverk.

Kun fire fylker blir stort sett intakte etter regionreformen. Det er Oslo, Rogaland, Møre og Romsdal og Nordland. (Kilde: SSB)

Har du ferie til gode?

Har du ferie til gode, er det på tide å tenke på hva du skal gjøre. Ferielovens hovedregel er at all ferie skal tas ut i ferieåret. Ferieloven gjør imidlertid unntak for ferie som ikke er tatt ut på grunn av sykdom eller foreldrepermisjon.

Av: Lill Jacqueline Fischer

All lovbestemt ferie som ikke er tatt ut i år, blir overført til neste år. Det er ikke mulig å avtale med arbeidsgiver at det skal utbetales lønn for disse feriedagene. Dette gjelder uansett hva som er årsaken til at ferien ikke er avviklet.

Ifølge ferieloven kan man avtale med arbeidsgiver å overføre inntil tolv virkedager av den lovfestede ferien til neste ferieår. Det samme gjelder den avtalefestede ferien. Dette innebærer altså at man kan avtale å overføre inntil 17 virkedager (14 arbeidsdager) totalt til neste ferieår, noe som må avtales skriftlig med arbeidsgiver.

Ferie som i strid med lovens bestemmelser eller som på grunn av sykdom eller foreldrepermisjon ikke er avviklet ved ferieårets utløp, skal overføres til neste ferieår. Hvis arbeidsgiver er skyld i manglende ferieavvikling, kan arbeidstaker kreve erstatning. Husk at arbeidsgiver plikter å sørge for at arbeidstaker tar ut minst 25 virkedager i ferie hvert år, og at arbeidstaker har tilsvarende plikt til å avvikle disse feriedagene.

Hvor mye ferie kan overføres til neste år?

Private virksomheter

Kan avtale å overføre to uker ferie. For arbeidstakere med femdagers uke kan ti dager av den lovbestemte ferien avtales overført til året etter. Det vil si tolv virkedager, medregnet lørdag.

I virksomheter med tariffavtale er det avtalt fem ukers ferie, altså fire ekstra feriedager enn ferieloven gir rett på. Ferieloven regulerer ikke disse avtalefestede feriedagene.

dagene. Partene kan derfor avtale at de skal overføres i tillegg. Ferieloven er heller ikke til hinder for at arbeidstaker får lønn i stedet for disse fire feriedagene.

Statlige virksomheter

Kan avtale 14 dager. Ifølge Hovedtariffavtalen punkt 6 skal den avtalefestede ferien behandles likt som lovfestet ferie. Arbeidsgiver og arbeidstaker kan altså avtale at avtalefestet ferie skal overføres, men ikke at det skal betales lønn i stedet for feriedager. Avtalen skal være skriftlig.

Det betyr at partene kan avtale at 14 feriedager overføres til neste år når arbeidstaker har 5-dagersuke, eller 17 virkedager inkludert lørdag. Avtalen skal inngås skriftlig. Ansatte i staten har fem uker ferie. Fire uker og én dag følger av ferieloven, resten er forhandlet frem i hovedtariffavtalene. Til sammen blir det 30 virkedager, når lørdag regnes med.

Arbeidstakere over 60 år

Felles for statlig og privat sektor er at arbeidstakere som har fylt 60 år, ikke kan avtale å overføre den ekstra ferieuken de har krav på etter ferieloven i tillegg til annen ferie. Slike feriedager omfattes av begrensningen for hvor mye ferie som kan avtales overført.

Sykdom og foreldrepermisjon

Er det arbeidsuførhet eller foreldrepermisjon som er årsak til at feriedagene ikke ble tatt ut i ferieåret, skal ferien overføres til året etter. Overføringen krever ikke avtale.

Ifølge ferieloven kan du avtale med arbeidsgiver å overføre inntil 14 arbeidsdager av lovfestet og avtalefestet ferie for bruk i 2020.

Lovbrudd

Er det andre årsaker til at feriedagene ikke er brukt opp enn sykdom og foreldrepermisjon, blir dagene likevel overført til neste ferieår. Men det er formelt sett et brudd på ferieloven.

Arbeidsgiver kan pålegge deg å ta ut ferien

Har du ferie til gode, kan arbeidsgiver pålegge deg å ta den ut før året er omme. Ferieloven legger opp til at arbeidsgiver skal drøfte feriefastsettingen med den enkelte arbeidstaker eller med de tillitsvalgte. Og at du kan kreve å få beskjed om når du skal ha ferie tidligst mulig og senest to måneder før ferien starter. Både underretning senest to måneder før og drøftingsplikten er såkalte ordensregler, noe som betyr at det ikke får noen konsekvenser dersom arbeidsgiver unnlater å følge disse reglene.

Blir en ikke enige om når ferien skal avvikles, er det arbeidsgiver som bestemmer. Har du ferie til gode, er det på tide å tenke på om og når du vil avvikle ferien, eller om du vil søke om å overføre ferien til neste år.

Færre kvinnelige sjefer i Sverige

Andelen kvinnelige sjefer i de største selskapene synker, mens den øker i land som USA, Storbritannia og Frankrike. Andelen kvinner på toppen har økt jevnt i Sverige de siste sju årene, men i år ble trenden brutt, viser en oversikt utarbeidet av Allbright-stiftelsen. 23 prosent av sjefsstillingene i Sveriges 30 største selskap er nå besatt av kvinner. I fjor var andelen 24 prosent.

I USA har andelen kvinnelige toppsjefer økt fra 25 til 28 prosent de siste årene. Kvinneandelen har også økt i Storbritannia, Frankrike og Tyskland, mens den har falt til 13 prosent i Polen. @NTB

350 milliarder til grønn omstilling

Private danske pensjonsselskaper vil investere 350 milliarder danske kroner i grønn omstilling frem til 2030. Det danske Statsministeriet mener det er nødvendig med store investeringer fra privat sektor dersom FNs verdensmål og Parisavtalen skal realiseres. @NTB

Laveste ledighet i EU siden årtusenskiftet

Arbeidsledigheten i EU var på 6,2 prosent tidligere i høst, det laveste nivået siden den månedlige statistikken startet i januar 2000. Tsjekkia har lavest arbeidsledighet i EU, med 2 prosent, mens ledigheten er høyest i Hellas med 17 prosent. @NTB

Kambodsja hever minstelønnen

Regjeringen i Kambodsja hever minstelønna for ansatte i klesindustrien, som er landets største inntektskilde. Minstelønnssatsene heves fra januar 2020 med 4,4 prosent, altså drøyt 70 kroner, til 1720 kroner i måneden. Klesindustrien i Kambodsja sysselsetter nærmere 800 000 mennesker. @NTB

EU gir bedre vern til varslere

EUs justisministre har vedtatt nye regler som skal gi bedre vern for varslere. Reglene vil tre i kraft i 2021. Tiltakene inkluderer krav om trygge kanaler for intern varsling i både offentlig og privat sektor, og for å varsle myndighetene. Varslere skal også beskyttes mot gjengjeldelse, og det stilles krav til myndighetene om å informere publikum og lære opp tjenestemenn i håndtering av varslere. @NTB

NAV har feiltolket reglene knyttet til opphold i et annet EØS-land mens man mottar sykepenger, arbeidsavklaringspenger eller pleiepenger. Mange er urettmessig dømt for trygdesvindel, mens flere tusen har fått urettmessige pengekrav mot seg. Foto: Gorm K. Gaare.

Mange Parat-medlemmer rammet av trygdeskandalen

Parat har sendt informasjon til sine over 40 000 medlemmer med tilbud om advokatbistand til uskyldig dømte, eller de som har fått uriktige krav om tilbakebetaling grunnet NAVs feiltolkning av trygdereglene.

Av: Trygve Bergsland

I følge leder av Parats juridiske avdeling, Anders Lindstrøm, er det så langt mottatt tilbakemelding fra flere medlemmer som er rammet av trygdeskandalen, og som nå vil få juridisk hjelp. Parats advokater forventer å få inn flere saker i tiden fremover.

– Parats juridiske avdeling står klar til å bistå medlemmer som trenger råd, veiledning eller en gjennomgang av saks-

komplekser. Det er stor sannsynlighet for at enda flere medlemmer er berørt av den feilaktige bruken av regelverket, og vi venter flere saker innsendt på grunnlag av krav om

Leder av Parats juridiske avdeling, Anders Lindstrøm, forteller at Parats advokater står klare til å bistå medlemmer som kan være rammet av NAV-skandalen. Foto: Trygve Bergsland

tilbakebetalinger eller standsytelser. Dette er saker vi vil gå grundig inn i og venter nå på dokumentasjon fra medlemmene som allerede har tatt kontakt, sier Lindstrøm.

Han sier kravene så langt dreier seg om krav på tilbakebetalinger på opptil 200 000 kroner.

– Dette er svært alvorlig for de som helt urettmessig er rammet av NAVs feiltolkning, men heldigvis er vi i stand til å stille store ressurser tilgjengelig for de berørte, sier Parat-advokaten.

Kjernen i saken er at NAV har feiltolket reglene rundt å oppholde seg i et annet EØS-land mens man mottar sykepenger, arbeidsavklaringspenger eller pleiepenger. – Mange er urettmessig dømt for trygdesvindel, mens flere tusen har fått urettmessige pengekrav mot seg, sier Lindstrøm. ■

Advarer mot hets og sjikanering av NAV-ansatte

Trygdesaken og NAVs feiltolkning av trygdereglene er alvorlig. Samtidig advarer Parat-leder Unn Kristin Olsen og sentral hovedtillitsvalgt for NAV, Agathe Osland Hellesen, mot en heksejakt mot ansatte og saksbehandlere i NAV.

Av: Trygve Bergsland

Parat-lederen sier denne saken skyldes en lovtolkning NAV-ledelsen har ansvar for.

– Dette er en alvorlig sak som berører svært mange mennesker, og det er ikke vanskelig å forstå reaksjonene med både sinne og frustrasjon. Samtidig er det ikke den enkelte ansatte i NAV som er ansvarlig for slike systemfeil, sier Olsen.

Enormt press på ansatte

Osland Hellesen er bekymret for ansatte i NAV som nå blir utsatt for et enormt press fra alle kanter.

– Denne saken er alvorlig for alle. Først og fremst de som er direkte berørt og som har fått en uriktig behandling. Her har vi alle et ansvar for å rydde opp så snart som mulig og gi dem oppreisning. Jeg er også glad for at det skal gjennomføres ekstern granskning og en rekke interne prosesser for å rydde opp i feil som er begått. Det er samtidig ikke enkeltpersoner og saks-

Hovedtillitsvalgt for Parat NAV, Agathe Osland Hellesen, minner om at det ikke er enkeltpersoner og saksbehandlere i NAV som på eget initiativ har tolket lovverket. Foto: Helene Husebø

Parat-leder Unn Kristin Olsen er klar på at enkeltansatte i NAV ikke er ansvarlige for systemfeil. Foto: Vetle Daler.

behandlere i NAV som på eget initiativ tolker lovverket, sier hun.

Tolkning av lovverk og saksbehandling gjennomføres ifølge den hovedtillitsvalgte etter en enhetlig og felles forståelse i hele NAV-systemet.

– Saksbehandlere i NAV kan i svært liten grad foreta egne tolkninger av lovverket, eller basere saksbehandling på eget skjønn. Vår overordnede rolle og oppdrag er å påse at alle behandles likt i henhold til gjeldende regelverk og nødvendig dokumentasjon. Feil tolkning av lovverket skal

avdekkes av egne jurister, gjennom klageinstanser og av domstolene, sier Osland Hellesen.

Parat-lederen sier advokatene i Parat nå jobber med å gå igjennom saker som er ført for medlemmer som kan være berørt av feilen som er begått.

– I tillegg til å ta vare på våre medlemmer i NAV vil vi også bistå medlemmer som kan være uskyldig utsatt for NAVs feiltolkning av regelverket, sier Olsen. ■

Pensjonsseier i Rikslønnsnemda

Rikslønnsnemda gir ansatte i sykehusene rett til pensjonsopptjening også for dem som jobber under 20 prosent. Dette var det store stridsspørsmålet under sykehusstreiken som varte i tre uker i juni, der over 800 ansatte i seks ulike helseforetak var omfattet av streiken.

Av: Trygve Bergsland

Streiken i juni var en konflikt mellom Spekter, YS og LO. Regjeringen, ved arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie (H) avsluttet streiken ved å ta i bruk tvungen lønnsnemnd. Fra YS var det medlemmer i Parat og Delta som var i streik.

Minstegrensen på 20 prosent oppheves

Leder i YS-Spekter, Lizzie Ruud Thorkildsen, sier dette er en historisk seier for det organiserte arbeidslivet.

– Våre medlemmer har kjempet hardt for rettferdighet og likebehandling. Denne avgjørelsen har enorm betydning for norsk arbeidsliv og viser at pensjon er en grunnleggende rettighet, sier Ruud Thorkildsen.

Bodil Røkke takker medlemmene som har stått i streik og tatt belastningen. Foto: Siv M. Bjelland/Delta.

Parat-lederen sier kampen om pensjon fra første krone er viktig og var også den saken som fikk størst oppmerksomhet på Parats landsmøte i november 2018, der delegatene sendte en bønn til stortingspolitikere om pensjon av all lønn.

Parat-leder Unn Kristin Olsen var den gang kritisk til arbeidsgiver som ikke benyttet seg av dispensasjonsmulighetene.

– Dette er en seier, først og fremst for alle våre medlemmer som har stått i en streik, og samtidig en seier for alle ansatte med lavere stillingsprosjenter som når får pensjonsopptjening, sier Parat-lederen.

Rikslønnsnemndas flertall har kommet frem til at kravet om en oppheving av minstegrensen for pensjonsopptjening er rimelig, ettersom tapet for den enkelte som har en stilling under 20 prosent-grensen, er potensielt stort. Den nye tariffavtalen mellom Spekter og YS Spekter fastsettes dermed slik at minstegrensen oppheves.

Parat-lederen sier kampen om pensjon fra første krone er viktig og var også den saken som fikk størst oppmerksomhet på Parats landsmøte i november 2018, der delegatene sendte en bønn til stortingspolitikere om pensjon av all lønn.

– Vi vil fortsatt jobbe for at alle skal få pensjon fra første krone. Rikslønnsnemndas kjennelse i dag gjør ikke denne saken mindre aktuell også for den øvrige del av norsk arbeidsliv som må få de samme pensjonsrettighetene. Vi gir oss ikke før alle norske arbeidstakere får pensjon fra første krone, sier Olsen.

Lønnsramme på 3,2 prosent

Rikslønnsnemda har også avgjort lønsspørsmålet, der ansatte får et lønnsoppgjør på 3,2 prosent som er i tråd med årets frontfagsforhandlinger. Virkningstidspunktet settes til 1. august 2019.

Nestleder i Farmasiforbundet i Parat, Bodil Røkke, sier at dette er historisk og en gledens dag.

– Jeg vil takke medlemmene som har stått i streik og tatt belastningen for alle oss andre. Dette er en seier for fremtidens arbeidsliv, sier Røkke. ■

*Kari Nestaas er valgt som ny leder av Parat UNG, nå vil hun jobbe for å synliggjøre UNG-arbeidet og løfte frem synspunktene til unge i Parat.
Foto: Verle Daler.*

Ny leder i Parat UNG

Organisasjons- og arbeidslivet er i endring, og det må også Parat UNG ta innover seg, mener Parat UNGs nye leder Kari Nestaas. Hun ønsker nå å etablere tett dialog og UNG-nettverk i alle regionene.

Av: Arve Sigmundstad

Etter seks år i styret for Parat UNG, fire av disse årene som leder, varslet Idar Gundersen valgkomiteen om at det var på tide å slippe yngre krefter til. – Mitt engasjement tok ikke slutt, men seks år er lenge. Det var på tide å la noen andre få sette sitt preg på Parat, skriver Gundersen i en post på Facebook.

Sterkt engasjement

Nå har Kari Vestaas, 32 år gammel og trebarnsmor fra Voss, overtatt lederpinnen i Parat UNG.

– Jeg har et sterkt engasjement, og ville gjerne være med i styret enda en periode. Ikke minst for å få anledning til å slutføre flere påbegynte prosjekter, sier Nestaas.

Den nyvalgte lederen forteller at det falt naturlig å takke ja da valgkomiteen spurte om hun kunne tenke seg å stille til ledervalg, og har klare tanker om veien videre.

– Det er spesielt to spørsmål som er viktige for meg. Parat UNG må bli mer synlig, også ute i alle regionene og overfor unge medlemmer. Samtidig må Parat UNG bli et naturlig talerør for synspunktene til unge medlemmer i Parat, understreker hun.

Nestaas sier hun er opptatt av en desentralisert organisasjonsstruktur og nærhet til medlemmene.

– Jeg er bekymret for de sentraliserings-tendensene vi ser, og vil gjerne at Parat UNG skal bli et talerør for stemmer også utenfor storbyene, påpeker hun.

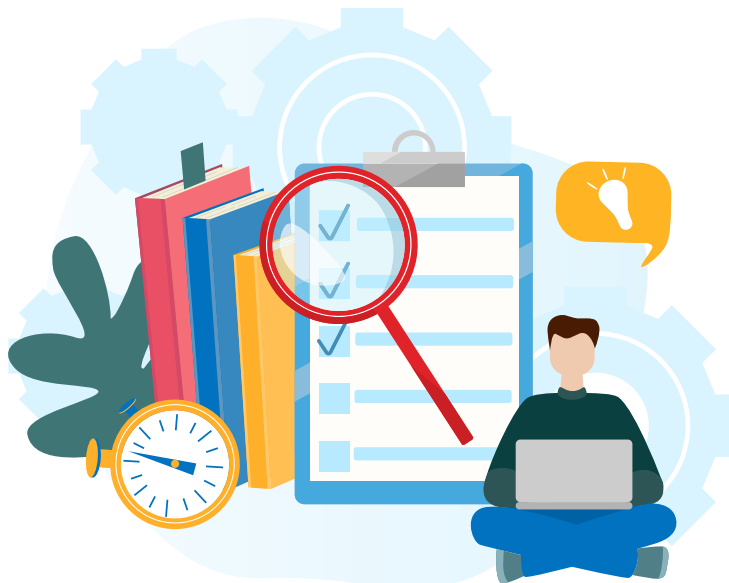
Tett dialog

Parat UNG-lederen fremhever at hun ønsker en tett dialog med de unge medlemmene hun nå er valgt til å representere. Derfor har hun også en målsetting om å få etablert egne UNG-nettverk i alle regioner.

– Både arbeids- og organisasjonslivet er i endring. Da må vi tørre å spørre hva Parat kan eller skal være for unge medlemmer, og hva er fagforening er for unge medlemmer. Jeg tror vi må være noe mer enn bare en organisasjon for kriseberedskap og konflikt, sier hun.

Nestaas understreker at hun vil bidra til å synliggjøre verdien av å ha et bredt faglig nettverk, ikke minst for unge.

– Det at Parat organiserer arbeidstakere innenfor et så bredt spekter av bransjer, gjør at man bygger tverrfaglige nettverk på en helt unik måte. Jeg tenker at det er vår jobb å bidra til å synliggjøre denne verdien, også overfor unge medlemmer, avslutter Parat UNG-lederen. ■

Kurs i 2020

Parat har over 3300 tillitsvalgte og et omfattende kurstilbud. Målet med kursene er å bistå våre tillitsvalgte slik at de er i stand til å løse viktige oppgaver for medlemmene.

De aller fleste avgjørelser som har betydning for medlemmers lønns- og arbeidsvilkår, tas i den enkelte bedrift. Det er et mål at flest mulig beslutninger skal tas på et lavest mulig nivå, slik ansatte og tillitsvalgte medbestemmelse er nedfelt i både lov- og avtaleverket.

Ny grunnopplæring ferdig

Fra og med 2019 har en ny modell for grunnopplæring blitt gradvis innført. Opplæringen tilbys alle nye tillitsvalgte og skal gi grunnleggende kunnskaper og verktøy for å fylle tillitsvalgtrollen på en god og trygg måte. Fra og med nyttår er alle grunnkursene ferdig oppdatert.

Grunnopplæringen for tillitsvalgte i Parat er bygd opp med tre kurs i en trinnstruktur og total varighet er på 4,5 dager.

Grunnkurs 1 holdes regionalt og er for alle tillitsvalgte uansett sektor. Grunnkurs 2 og 3 er tilpasset sektor og holdes samlet, slik at de i praksis vil oppleves som ett kurs.

Målet med grunnopplæringen er at tillitsvalgte skal:

- lære det de trenger for å bli en god tillitsvalgt og trygg i rollen
- forstå hvordan de kan utøve medbestemmelse innenfor rammene av lover, avtaler og Parats politikk
- kjenne til verktøy og hvilken støtte de kan få i Parat og få en metodikk for problemløsning

Aktive kursdeltakere

Den nye grunnopplæringen er basert på hvordan voksne lærer, og det lagt vekt på aktivisering, samarbeid og refleksjon. Omfanget av tradisjonelle forelesninger er

begrenset, og hovedvekten er lagt på oppgaveløsning og erfaringsdeling i grupper. Kursdeltakerne må i tillegg til å benytte lov- og avtaleverk, i stor grad bruke eget skjønn og tolkningsevne når oppgavene skal løses. Lærematerialet er samlet på nett og kan brukes som et oppslagsverk etter endt kurs.

Hvem får plass på kurs?

Parat har over 3300 tillitsvalgte. Vi har tillitsvalgte i bedrifter med noen få ansatte, mens andre er øverste tillitsvalgt i store virksomheter. Noen tillitsvalgte er avtale-tillitsvalgte, det vil si at de etter hovedavtalen har rett til medbestemmelse. Men i mange virksomheter er det også organisasjonstillitsvalgte, det er ofte styremedlemmer i klubben eller varatillitsvalgte.

Grunnkurs 1 handler om tillitsvalgtrollen, og Parat ønsker at alle tillitsvalgte skal gå dette kurset. Dersom det er mange søkere, blir tillitsvalgte med det høyeste vernet prioritert.

Grunnkurs 2 og 3 som handler om medbestemmelse i forhold til lov- og avtaleverk, samt ferdypningskurs og deltidstudier, vil vanligvis ikke være relevante kurs for varatillitsvalgte. ■

Grunnopplæringen i Parat

Grunnkurs 1

Rollen som tillitsvalgt
2 dager

Grunnkurs 2

Tillitsvalgte og
lovverket
1 dag

Grunnkurs 3

Tillitsvalgte og
avtaleverket
1,5 dager

Les mer om kurs på side 31.

Kurs og konferanser for tillitsvalgte 2020

Januar

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
31		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	1	2

- 21.–22. januar Grunnkurs 1 region øst og sør, Quality Hotel River Station, Drammen
- 27.–28. januar Grunnkurs 1 region vest, Quality Hotel Edvard Grieg
- 28.–30. januar Forhandlingsteknikk privat sektor og spekter, Sanner Hotel

Februar

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
27	28	29	30	31	1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	1

- 5.–7. februar Presentasjonsteknikk og kommunikasjon, Sanner Hotel
- 10.–12. februar Grunnkurs 2 og 3 Privat og Kommune, Quality Hotel Olavsgaard
- 10.–13. februar Human Resource Management (HRM) 15 studiepoeng 1. samling, Scandic Victoria, Oslo
- 26.–27. februar Parat- og Tariffkonferansen, Clarion Hotel Oslo Airport

Mars

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
24	25	26	27	28	29	1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31	1	2	3	4	5

- 2.–4. mars Grunnkurs 2 og 3 stat, Sanner Hotel
- 10.–11. mars Grunnkurs 1 region øst og sør, Quality Hotel Olavsgaard
- 11.–13. mars, Forhandlingsteknikk+lokale forhandlinger KS/Virke-Huk og Spekter helse, Quality Hotel Olavsgaard
- 18.–20. mars Forhandlingsteknikk for stat, Sanner Hotel
- 23.–24. mars Styrearbeid for ansattrepresentanter i aksjeselskap, Quality Hotel Olavsgaard

April

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
30	31	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	1	2	3

- 23.–26. mars Human Resource Management (HRM) 15 studiepoeng 2. samling, Scandic Victoria, Oslo
- 30. mars Ansettelsesråd stat, Park Inn Hote Oslo Airport
- 20.–21. april Grunnkurs 1 region vest, Quality Hotel Edvard Grieg
- 22.–24. april Konfliktthåndtering - kommunikasjon og juss., Sanner Hotel
- 27.–28. april Grunnkurs 1 midt og nord, Scandic Nidelven

Mai

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
27	28	29	30	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

- 11.–12. mai Retorikk, Quality Hotel Olavsgaard
- 27.–28. mai Grunnkurs 1 region øst og sør, Quality Hotel River Station, Drammen

Juni

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	1	2	3	4

- 8.–9. juni Parat-stat konferansen, Radisson Blu Oslo Airport

Kurs og konferanser for tillitsvalgte 2020

Juli

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
29	30	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	1	2

August

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
27	28	29	30	31	1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31	1	2	3	4	5	6

■ 26.–28. august Grunnkurs 2 og 3 Privat og spekter, Quality Hotel Olavsgaard

September

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
31	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	1	2	3	4

- 1.–2. september Grunnkurs 1 region øst og sør, Quality Hotel Olavsgaard
- 3.–4. september Parat lederkonferanse, Scandic Oslo Airport
- 10.–11. september Regionmøte Øst, Oslo
- 14.–16. september Presentasjonsteknikk og kommunikasjon, Sanner Hotel
- 21.–22. september Regionmøte Sør, Kristiansand
- 23.–24. september Regionmøte Nord, Tromsø
- 28.–29. september Regionmøte Midt, Trondheim
- 30. sept–1. okt Regionmøte Vest, Bergen

Oktober

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
28	29	30	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	1

- 14.–16. oktober Økonomiforståelse/Lok.forh. Privat og spekter 1-9, Quality Hotel Olavsgaard
- 20.–22. oktober Konfliktbehandling, kommunikasjon og juss, Sanner Hotel
- 26. oktober Ansettelsesråd stat, Park Inn Hotel Oslo Airport
- 29.–30. oktober Grunnkurs 1 region øst og sør, Quality Hotel River Station, Drammen

November

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
26	27	28	29	30	31	1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

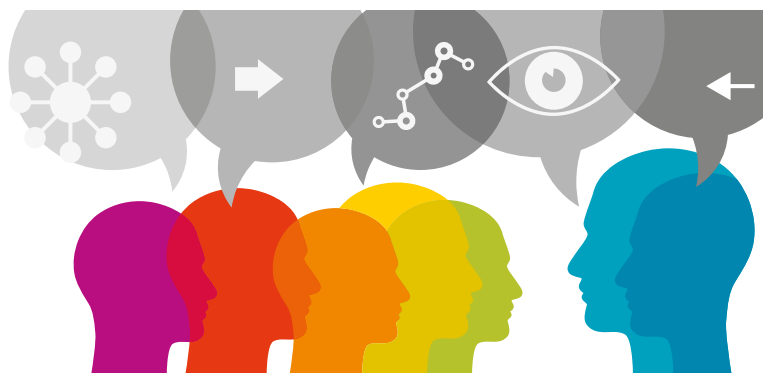
- 2.–3. november Grunnkurs 1 region vest, Quality Hotel Edvard Grieg
- 3.–4. november Grunnkurs 1 region nord og midt, Clarion Hotel The Edge
- 5. november Parat Luftfartskonferanse, Scandic Oslo Airport
- 9.–10. november Arbeidsgivers styringsrett, omstilling, permittering og nedbemanning - privat, Quality Hotel Olavsgaard
- 11.–12. november Arbeidsgivers styringsrett, omstilling og nedbemanning - stat, Quality Hotel Olavsgaard

Desember

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
30	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31	1	2	3

- 18.–20. november Grunnkurs 2 og 3 Privat og Virke-Huk og KA, Quality Hotel Olavsgaard
- 23.–25. november Grunnkurs 2 og 3 stat, Sanner Hotel
- 26.–27. november Retorikk, Quality Hotel Olavsgaard
- 30. nov–1. des Grunnkurs 1 region øst og sør, Quality Hotel Olavsgaard
- 2.–3. desember Arbeidstidsordninger i ulike sektorer, Quality Hotel Olavsgaard

Øvrig kurs informasjon

Fordypningskurs

I tillegg til grunnopplæringen har Parat fordypningskurs innenfor de områdene som er viktig for vervet som tillitsvalgt på arbeidsplassen. Eksempler på dette er forhandlingsteknikk, lønnsforhandlinger, konfliktløsning, tale- og presentasjonsteknikk, retorikk, omstillinger og nedbemanning og arbeidstidsordninger.

– For å ha nødvendige forkunnskaper til å få faglig utbytte av fordypningskurset, må de tillitsvalgte først ha gjennomgått grunnopplæringen i Parat eller ha tilsvarende kompetanse, sier opplæringsansvarlig Tove Løhne.

Deltidsstudier

I samarbeid med Universitetet i Sørøst-Norge arrangerer vi kurs som gir studiepoeng. Hvert kurs består av én eller to samlinger, en obligatorisk oppgave og hjemmeeksamen. Tillitsvalgte kan ta inntil ett deltidsstudium hvert kalenderår. Våren 2020 arrangeres kurset «Human Resource Management».

Påmelding

Parat sender ut kursinvitasjon elleve uker før kursstart til tillitsvalgte som er i målgruppen for kurset.

Du må logge deg inn på «Min side» for å kunne melde deg på kurs. Her finner du også oversikt over hvilke kurs og konferanser du har deltatt på tidligere, og bekreftelse på nye kurs. Trenger du hjelp, tar du kontakt på e-post til medlem@parat.com.

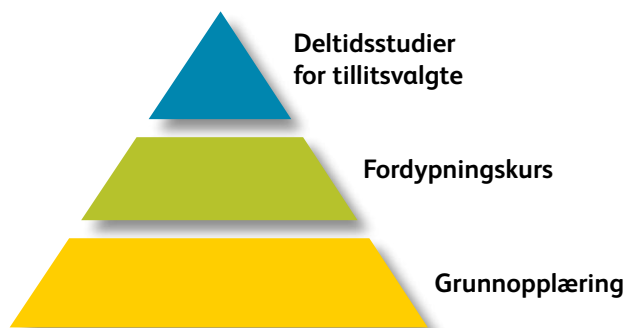
Har du spørsmål til kursene, send e-post til:

kurs@parat.com, eller ring Parat på telefon 21 01 36 00.

Du kan også ta direkte kontakt med kursansvarlige:

- Hege Thorud, 924 49 819
- Monica Bjørlo, 930 40 952

Kurspyramiden for tillitsvalgte i Parat

Kunsthjelperen bak scenen

I snart 35 år har Lasse Evje vært sentral bakspiller i norsk teaterbransje. De siste 12 årene har den Parat-organiserte scenearbeideren tilbragt på Norges største scene – Den Norske Opera og Ballett.

Av: Tellef Øgrim

Utenpå er Den Norske Opera & Ballett (DNO&B) i Oslo en skinnende, arkitektonisk juvel. En kulturkatedral forkledt som marmor-isbre, fotografert av tilreisende fra nesten alle verdens land siden åpningen for 12 år siden.

Nytt inntrykk

Den som slipper inn gjennom personal-resepsjonen på sjøsiden, får et helt annet inntrykk. Produksjonshaller på rekke og rad. Sveiuststyr, snekkermaskiner, male-spenn, kraner, trucker, lastebur til vogntog og en mer enn romslig lasterampe.

Overalt er det folk som haster til eller fra et gjøremål. Noen med verktøy i hånden, andre med noteark eller teksthefter. – Denne hører til Nøtta, sier scenearbeider Lasse Evje, og peker på to enorme konstruksjoner som rekker nesten helt opp til det høye taket. Konstruksjonene er bygget i tre, malt for å ligne marmor, og forestiller sammen en gigantisk peis.

Ingen blant publikum kommer til å overse den når juleeventyret Nøtta, eller Nøtteknekkeren som vi andre pleier å kalle forestillingen, skal spilles mot jul i Bjørvika. Det er ikke så merkelig at den har fått et kjæleavn. I ballettverdenen kommer man ikke utenom stykket med den kjente musikken.

Bak scenen kan man høre teaterapparatets egne symfoni. Den skrangler, dunder og ruller. Selv tidlig på dagen, i en relativt stille uke, er det flust med folk i full virksomhet. Den dagen Parat-bladet er på besøk, blandes verkstedlydene med lyden av en stor gong, som prøves ut av en perkusjonist fra Oslo Filharmonien. Dagen etter skal orkesteret spille Gustav Mahlers 8. symfoni som en del av orkesterets markering av sine første 100 år.

Operatøren

Lasse Evje er en smilende og entusiastisk kar midt i 50-årene fra Nøtterøy, som har vært scenearbeider siden han hoppet av filosofistudiene på Blindern tidlig på 1980-tallet. Nå viser han oss rundt blant dekorasjoner til kommende forestillinger. Vi starter der han har sitt daglige arbeid, i hallen der scenedekorasjonene monteres sammen før de rulles ut på scenen. Dit kommer dekorasjonene enten fra verksteder på huset eller i lastebiler fra Operaens lager på Karihaugen. Han viser oss skjemaer hengt opp på veggen, ment å skulle forsøke å skape en orden i en svært omskiftelig operativ virksomhet.

Dessuten besøker vi malersalen, sveise-verkstedet og snekkerne. Nå står vi og ser ut på selve hovedscenen, der musikerne fra Oslofilharmonien altså rigger seg til. Men Evjes ivrige blikk er rettet opp.

Evje har jobbet med teater, opera og dans i snart 35 år. – Sjarmen ved å jobbe ved et teater er at det er så langt mellom gjentakelsene og, ikke minst, at alt til syvende og sist handler om kunst og kultur, forteller han. Foto: Tellef Øgrim

– Se opp der to gallerier over scenen, sier Evje og peker på noen gangveier høyt oppe i retning det mørke snorloftet. Der oppe, forklarer han, er den egentlige arbeidsplassen hans. For Evjes tittel er operatør, eller sceneteknisk operatør, og han er altså den som har ansvaret for kjøring av maskineriet som sørger for selve sceneskiftene under en forestilling.

Ned på scenen

Det betyr også, som samtalen skal avsløre, at han har førstehånds kjennskap til programvaren som styrer maskineriet, som igjen sørger for at det som skal løftes opp fra scenen, ned på scenen, eller opp fra kjelleren, kommer på rett plass til rett tid. – Nationalteatret fikk et veldig godt system fra et firma som var gode på lokale tilpasninger. Her på Operaen er leverandøren Bosch. Det er solid og sikkert, ikke like lett å tilpasse, men så går heller ikke Bosch konkurs slik Nationalteatrets leverandør gjorde, forteller Evje.

Etter å ha fått krystallsyken i 2015 ba Evje seg fritatt fra den krevende operatørjobben oppe på galleriet.

– Jeg ga beskjed om at jeg ikke kunne gjøre jobben lenger, fikk hjelp gjennom Operaens IA-avtale (Inkluderende arbeidsliv, red.anm.) og flyttet ned i monteringshallen, sier han.

Han jobbet i 22 år på scenen på Nationalteatret før han fikk jobb ved Operaen i 2007. Etter et halvt år i den gamle operaen i Folketeateret ble han med flyttelasset da det satte kursen for Bjørvika bare noen hundre meter ned mot sjøen.

Industripreg

Selv om teateret var mer intimt, og Operaen mer preg av det han kaller «industri», så har han også hatt glede av mer krevende oppgaver og utstyr. Det handler ikke bare om at huset bare er 12 år gammelt.

– På teater kan en rutinert skuespiller selv sørge for å trekke ut tiden dersom et

sceneskift skulle svikte. Her følger jo forestillingen musikken, så det er høyere krav til nøyaktighet og mindre muligheter til å justere underveis, utdyper operatøren.

Da han ikke lenger ville jobbe som operatør, fikk han tilbud om en mer administrativ jobb.

– Men det er ikke noe for meg. Nå jobber jeg 100 prosent bak scenen, sier han.

Han pleier å komme en time før arbeidstiden hver morgen, i god tid før de fleste av kollegene hans, rett og slett fordi sykdommen gjør ham sliten tidligere på ettermiddagen enn andre. Krystallsyken har ikke gitt seg, selv om det har gått tre år. Nå har legen har forberedt ham på at han må leve med plagene, men heller ikke tatt fra ham alt håp om at de kan gå over.

– Du har jobbet med teater, opera og dans i snart 35 år. Hva er sjarmen med en plass som denne?

Evje innrømmer at jobben kan være krevende. – Dette er jo en veldig variert og spennende arbeidsplass. Men å stå som scenearbeider til man blir 70, det vil jeg nok ikke anbefale, sier han. Foto: Tellef Øgrim

Teaterverdenen er uforutsigbar og spennende. – Ingen dag er helt lik, sier Lasse Evje ved Den Norske Opera & Ballett. Foto: Tellef Øgrim

– Sjarmen ved å jobbe ved et teater er at det er så langt mellom gjentakelsene og, ikke minst, at alt til syvende og sist handler om kunst og kultur. Her er det alltid store doser lek og lyst, teater og musikk, forteller Evje.

Kunstens illusjoner

Nærheten til kunsten kan gi ham gåsehud, for eksempel når han hører en spesiell sang. Men det kan også være vanskelig å jobbe midt i kompleks musikk. Som operatør på forestillinger har han opplevd å måtte «skalke lukene», som han sier, det vil si å lukke lyden helt ute, for å være i stand til å levere nøyaktighet, timing så sikkert og trygt som mulig.

– Rett og slett fordi musikken har vært for krevende til å kunne kombineres med en krevende jobb, sier han.

Det går med flere år med trening for den som vil bli en dyktig operatør, ifølge Evje. Den som får det til, kan ifølge den erfarne teaterarbeideren kalle seg selv en trollmann.

– Jeg pleier å si at vi er illusjonister, ikke på tryllekunstens, men på kunstens premisser, forteller han.

Viktig politisk uavhengighet

Evje har alltid vært organisert, men i

mange år var han medlem av Film- og Teatertechnisk Forening.

– Jeg valgte å gå over til Parat først og fremst fordi jeg likte at organisasjonen var politisk uavhengig. Jeg ville ikke være med på å støtte saker jeg ikke sto for, utdyper han.

Evje sier at politikk og fagforeningsarbeid nok var en viktig og nødvendig kombinasjon for hundre år siden, men at han ikke ser det samme behovet for politikk i fagforeninger nå lenger. Dessuten liker han at det blir konkurranse i fagbevegelsen fordi organisasjonene ellers kan miste sin dynamikk, bli byråkratiske og stoppe opp. Han mener organisasjonene setter seg dersom konkurranse ikke er tilfelle. Det er i dag totalt fire Parat-medlemmer i Den Norske Opera & Ballett.

Sikte høyere

Evje vil ikke helt uten forbehold anbefale sceneteknikerjobb til en ung arbeidssøker anno 2019.

– Da vil jeg i så fall anbefale dem å tenke å sikte mot noe litt oppover i systemet. For eksempel å bli scenemester og videre oppover til en mellomlederjobb. For dette er jo en veldig variert og spennende arbeidsplass. Men å stå som scenearbeider til man blir 70, det vil jeg nok ikke anbefale, avslutter Evje. ■

Operatall

- Ved utgangen av 2018 hadde Den Norske Opera & Ballett 648 ansatte inkludert åremål, engasjement, praktikanter og lærlinger. Staben omfatter 40 ulike yrkesgrupper som orkestermusikere, sangere og regissører side om side med snekkere, skomakere, regnskapsførere og sceneteknikere. Jobbene fordeler seg mellom Nasjonalballetten, Nasjonaloperaen, Operaorkesteret, Operakoret, Barnekoret, Ballettskolen, verksteder, sceneseksjonen og administrasjonen.

- Under overskriften «Teknisk» lister Operaen opp en lang rekke yrkesgrupper som ingeniør, scenetekniker, rekvisitør, inspisient, forbedrer, påkleder, modist, skomedarbeider og altså operatør, som er Lasse Evjes tittel, selv om han for tiden har andre oppgaver. Det er i alt 12 operatører på DNO&B.

- Det ble produsert 163 forestillinger på hovedscenen i 2018, fordelt mellom opera og ballett. Inkludert formidlingsarrangementer og turnéer fikk Operaen 376 975 besøkende i fjor.

- Institusjonen fikk 625 millioner kroner i offentlige tilskudd og greide i tillegg å tjene inn 160 millioner kroner på egen hånd. Lønns- og pensjonsutgiftene beløp seg til 556 millioner kroner.

- Operaforestillingene på hovedscenen fikk et publikumsbelegg på 86 prosent i 2018. Belegget for ballett på samme scene ligger litt over, på 88 prosent. Turnévirkomheten begrenset seg i 2018 til 16 forestillinger for i alt 6000 publikummere.

Kilde: DNO&Bs årsrapport for 2018

Hovedavtalen i staten forlenges

YS Stat, LO Stat, Unio og Akademikerne stat har blitt enige med Kommunal- og moderniseringsdepartementet om å forlenge hovedavtalen uten endringer frem til 31. desember neste år.

Det betyr at det blir nye forhandlinger om hovedavtalen høsten 2020. Leder for YS Stat, Pål N. Arnesen, som forhandler på vegne av Parat og andre YS-forbund, sier mye av det forbundene er opptatt av godt kan ivaretas og løses gjennom den hovedavtalen som allerede foreligger.

Leder i YS Stat, Pål N. Arnesen.
Foto: Vetle Daler

Ønsker full åpenhet rundt NAV-skandalen

Leder i Parat NAV, Agathe Osland Hellesen, ønsker full åpenhet fra statsråden rundt NAV-skandalen og er glad for at arbeidsministeren sikter mot åpenhet rundt følgerkonsekvensene av skandalen.

Parat NAV-lederen mener Hauglies tilrettelegging med fri rettshjelp og oppreisning til alle berørte er riktig. I tillegg vil det bli startet en intern og ekstern granskning. Granskningen skal se på saker også før 2012, som til nå er utgangspunktet for omfanget av skandalesakene. Hellesen ser muligheten for at dette kan avsløre et enda større omfang.

Leder i Parat NAV, Agathe Osland Hellesen. Foto: Helene Husebø

Får lønnet matpause

Nokas Aviation Security på Gardermoen har vært nødt til å forholde seg til ulønnede og fastsatte pauser. Det blir det nå slutt på. Ansatte i sikkerhetskontrollen får igjen lønnede og fleksible matpauser etter iherdig innsats av hovedtillitsvalgt Hege-Charlotte Jacobsen.

Etter påtrykk fra Parats tillitsvalgte har arbeidsgiver snudd og gir de ansatte lønnede matpauser og større fleksibilitet rundt når pausene skal tas. Det betyr at sikkerhetskontrollørene kan få pausen sin mer fleksibelt avviklet og dermed lettere også få kortere pauser i tillegg.

John Andrew Thompson, Hege-Charlotte Jacobsen og Carina Bjerkøe. Foto: Vetle Daler.

Fast rådgiver i Øst

Truls Bjørhei har etter et vikariat blitt fast ansatt som rådgiver i Parats regionavdeling. Bjørhei er utdannet jurist og har lang ledererfaring fra statlig sektor. I tillegg har han vært tillitsvalgt i Arbeids- og Velferdstilsattes Yrkesorganisasjon (AVYO).

Truls Bjørhei.
Foto: Trygve Bergsland

Ny stilling som spesialrådgiver

Ragnar Eggesvik har blitt ansatt som spesialrådgiver for Parats generalsekretær. Han har tidligere vært prosjektleder for vekst og verving i organisasjonen. Eggesvik er utdannet samfunnsviter og har tidligere jobbet i Norges Blindeforbund, før han kom til Parat i 2013.

Ragnar Eggesvik.
Foto: Bente Bjercke

Fast advokatfullmektig

Grete Dieserud har takket ja til fast stilling som advokatfullmektig i Parats juridiske avdeling. Hun vil jobbe med arbeidstid, trygd og pensjon. Dieserud er utdannet bedriftsøkonom og har en mastergrad i rettsvitenskap. Hun har jobbet i Parat siden 2011.

Grete Dieserud.
Foto: Trygve Bergsland.

Parat i dialog med Arbeiderpartiet

Selv om Parat er en partipolitisk uavhengig organisasjon er det ifølge leder i Parat, Unn Kristin Olsen, viktig å ha tett dialog med politikerne på Stortinget om arbeidslivspolitiske spørsmål.

Olsen sier Parat besitter høy kompetanse på en rekke områder innen norsk arbeidsliv, en kompetanse stortingspolitikere også kan nyttiggjøre seg. Hun tror det er viktig for Arbeiderpartiet å ha bred kontakt med flere arbeidstakerorganisasjoner, og sier Parat søker god dialog med alle partiene på Stortinget.

Foto: Trygve Berglund

F.v.: Rådgiver Eivind Vad Petersson og Jonas Løvdaal, Parat-leder Unn Kristin Olsen, stortingsrepresentant Øystein Langholm Hansen (Ap), nestleder i Parat Anneli Nyberg, stortingspolitikere Svein Roald Hansen (Ap) og Arild Grande (Ap), forhandler Tonje Krakeli Sneen.

Parats regionutvalg (RU)

■ RU region Nord

(Finnmark, Troms, Nordland):

Leder: Lars Raymond Holm, Luftfartstilsynet

E-post: Lrh@caa.no

Åse Helen Andersen, Apotek 1 Hammerfest

E-post: aasehelande@hotmail.com

Anne-Katrine Thomassen, Brønnøysundregisterne

E-post: akt@brrreg.no

Tor-Fredrik Olsen, Finnmark Fylkeskommune

E-post: tor.fredrik.olsen@ffk.no

Per-Christian Størksen, Nordland Fylkeskommune

E-post: perst@nfk.no

Terje Grytdal Roland, Nord-Troms Tingrett

E-post: terje.grytdal.roland@domstol.no, Ungrepresentant

■ RU region Midt

(Nord- og Sør Trøndelag, Møre og Romsdal):

Leder: Morten Mørch, NTNU Trondheim

E-post: Morten.morch@ntnu.no

Grete Kambuås, BOOTS APOTEK, Trondheim

E-post: Gretkam@online.no

Ronny Johannessen, NAV IT Forretningspartner, Steinkjer

E-post: Ronny.johannessen@nav.no

Andreas Sylte, NTNU Ålesund

E-post: Asy@ntnu.no

Ina Maria Hansen, Sykehusapoteket i Trondheim

E-post: ina.hansen@live.no

Håvard Indgaard Rotmo, Heia og Skjerve Bygg AS,

Ungrepresentant

E-post: havard@rotmo.net

■ RU region Øst

(Østfold, Hedmark, Oppland, Oslo og Akershus):

Leder: Hilde Margrete Bjørklund - Cappelen Damm AS

E-post: hilde.bjorklund@cappelendamm.no

Bente Iren Tollefsen Moen - Statens Pensjonskasse

E-post: bente.iren.moen@spk.no

Stein Grindheim - SAS Ground Handling

E-post: stein.grindheim@sas.no

Ronny Kjønso - Asko Øst

E-post: ronny.kjonso@asko.no

Anja P. Ahlstrøm - NIBIO

E-post: Anja.Ahlstrom@nibio.no

Kathrine Fjell fra SAS Ground Handling, Ungrepresentant

E-post: Kathrine.fjell@sas.no

■ RU region vest

(Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane):

Leder: Gro Nondal Buvik, Sognekraft AS

E-post: gro.nondal.buvik@sognekraft.no

Odd B. Eide, Sjøfartsdirektoratet

E-post: Odd.Eide@sjofartsdir.no

Hege Solbakken Sæbø, Stavanger Aftenblad AS

E-post: hege.solbakken.saebo@aftenbladet.no

Tommy Sævareid, Hordaland fylkeskommune

E-post: tommy.saevareid@hfk.no

Erik Andreassen, Gate gourmet i Bergen

E-post: eandreassen@gategourmet.com

Kari Nestaas, Indre Hordaland Jordskifterett, Ungrepresentant

E-post: kari.nestaas@domstol.no

■ RU region Sør

(Aust- og Vest Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud):

Leder: Ragnhild Negård - NAV

E-post: ragnhild.negard@nav.no

Nina Ødegård - Universitetet i Sørøst-.Norge

E-post: Nina.Odegard@hvb.no

Cecilie Holt, NAV

E-post: cecilie.holt@nav.no

John-Inge Nerland - Fylkesmannen i Buskerud

E-post: fmbujin@fylkesmannen.no

Anne Britt Skomedal, Vitusapotek Elefanten Kristiansand

E-post: annebritt1962@hotmail.com

Spørsmål til juridisk og forhandlingsavdelingen i Parat

Vi som gir svar i denne utgaven av Parat er:

Lars Petter Larsen
Forhandler

Thore Eithun Helland
Advokat

Tonje Krakeli Sneen,
Forhandler

Pia Helene Willanger
Forhandler

Anders B. Lindstrøm
Leder juridisks avd.
Advokat

Sigurd Øyvind
Advokat (H)

Har du spørsmål til juristene eller til forhandlingsavdelingen, kan du sende spørsmålene til trygve.bergsland@parat.com. Vi hjelper deg som medlem med alle typer problemstillinger knyttet til arbeidsforhold og tolkning av avtaleverket. Du kan også ta kontakt med oss når det er behov for skriftlig og muntlig rådgivning i forbindelse med omorganisering, nedbemanningsprosesser, ferie, arbeidstidsordninger, trygdespørsmål og lignende.

Røde dager

Min turnus tilsier at jeg i år skal jobbe noen røde dager i jula. Min arbeidsgiver vurderer bemanningsbehovet dag for dag, og gir noe fri. Har jeg likevel krav på både lønn og helligdagstillegget siden dagene er avtalt i arbeidsplanen?

Kjell

Svar: Arbeidsgiver har lønnsplikt for ordinært arbeid som fremkommer av utgitt arbeidsplan, selv om du får fri. Tillegget du viser til, er et ulempetillegg der du som utgangspunkt må ha vært påført ulempen for å få tillegget.

Dersom du på forhånd får varsel om at du ikke trenger å møte opp til vakt på oppsatt arbeidsplan en slik helligdag, har arbeidsgiver likevel lønnsplikt for ordinær lønn (inkl. ev. skifttillegg), men du har ikke krav på ulempe-

tillegget som følger av tariffavtalen for denne vakta. Dersom du er på jobb, men får lov til å gå hjem tidligere enn oppsatt vakt, tilkommer ordinær lønn for hele vakta, samt ulempetillegg for de timene som er arbeidet. Det er noen tariffavtaler som har en bestemmelse om at du også skal ha ulempetillegg for hele vakta om du har møtt på arbeid, men får lov til å gå hjem før vakta er slutt.

Lars Petter

Forsøpling

Samboeren min og jeg har reiset mye rundt på countryfestivaler, men vi er enige om at vi ikke lenger kan bruke campingvognen vi har hatt i alle år. Etter at jeg kom tilbake fra en lengre reise, viser det seg at samboeren min har gravd ned campingvognen. Jeg er redd han kan ha gravd ned andre ting også. Skal jeg bare la søppelet ligge, eller bør jeg gjøre noe med det?

Turid-Iren

Svar: Du bør ta kontakt med riktig etat i kommunen og rådføre deg om hva du skal gjøre, for dette vil nok være brudd på forurensingsloven. En campingvogn er spesialavfall som skal fraktes til et sted som kan håndtere slikt avfall. I loven er det også et generelt forbud mot forsøpling. På sikt kan avfallet forurense grunnvannet, og det kan spre seg til andre eiendommer. Dersom du og samboeren ikke ordner opp, kan det bli gjort vedtak om tvangsmulkt, og i verste fall kan dere bli bøtelagt og idømt fengsel i inntil ett år. Ta kontakt med kommunen med en gang.

Thore

Planleggingsdag i barnehagen

Har jeg rett til fri når det er planleggingsdag i barnehagen?

Johannes

Svar: Arbeidsmiljøloven har ingen bestemmelser som regulerer arbeidstakers rett til fri/permisjon ved barnehageinnkjøring, skolestart eller planleggingsdager. Mange tariffavtaler har imidlertid bestemmelser om dette. Er det inngått tariffavtale på din arbeidsplass, bør du derfor sjekke denne; særlig reglene om korte velferdspermisjoner. Uten tariffavtale kan du selvfølgelig forhøre deg med din arbeidsgiver om å få fri, med eller uten lønn. Ofte må arbeidstaker ta av feriedagene sine eller avspasere overtid.

Tonje

Lønnsoppgang

Jeg vet at lønnsforhandlingene i min virksomhet er ferdig, innen fristen 31. oktober. Men når får jeg vite om jeg gikk opp i lønn?

Anonym

Svar: Det er arbeidsgiver som skal informere om resultatet fra forhandlingene. Protokollen er offentlig når alle parter har signert den. De fleste vil få den nye lønnen på første lønnskjøring etter forhandlingene, men i store virksomheter så kan det ta lenger tid å føre inn ny lønn på alle ansatte. Hvis du fikk høyere lønn under forhandlingene, vil ny lønn gjelde fra 1.juli 2019. Det betyr at du får etterbetalt tillegget fra denne datoen. Jeg anbefaler deg å kontakte ledelsen eller HR for å få kjennskap til forhandlingsresultatet.

Pia

Deltidsansattes rettigheter

Jeg jobber i 50 prosent stilling. Denne våren var det nedbemanninger på grunn av svikt i omsetningen. For en måned siden ble imidlertid én av de oppsagte ansatt igjen i 50 prosent stilling, fordi vi fikk mer å gjøre. Jeg har lenge hatt et ønske om å gå opp i 100 prosent stilling, og har hørt at deltidsansatte har fortrinnsrett til å få utvidet sin stilling fremfor at det foretas nyansettelser. Er det sånn at jeg egentlig hadde krav på å få 100 prosent stilling?

Marte

Svar: Det er riktig at arbeidsmiljøloven gir deltidsansatte en fortrinnsrett til utvidet stilling fremfor at arbeidsgiver foretar nyansettelse. Forutsetningen er at arbeidstakeren er kvalifisert for stillingen, og at det ikke innebærer vesentlig ulempe for arbeidsgiveren. I ditt tilfelle er problemet at din fortrinnsrett «kolliderte» med fortrinnsretten til nyansettelse som oppsaget arbeidstakere i ett år etter oppsigelsen. Denne «kollisjonen» i fortrinnsretten til deltidsansatte og oppsagte, har lovgiver løst ved å slå fast at

opsagtes fortrinnsrett går foran deltidsansatte fortrinnsrett (lovens § 14-3 nr. 4). Din arbeidsgiver har med andre opptrådt riktig ved å gi de oppsagte tilbud om ny ansettelse.

Anders

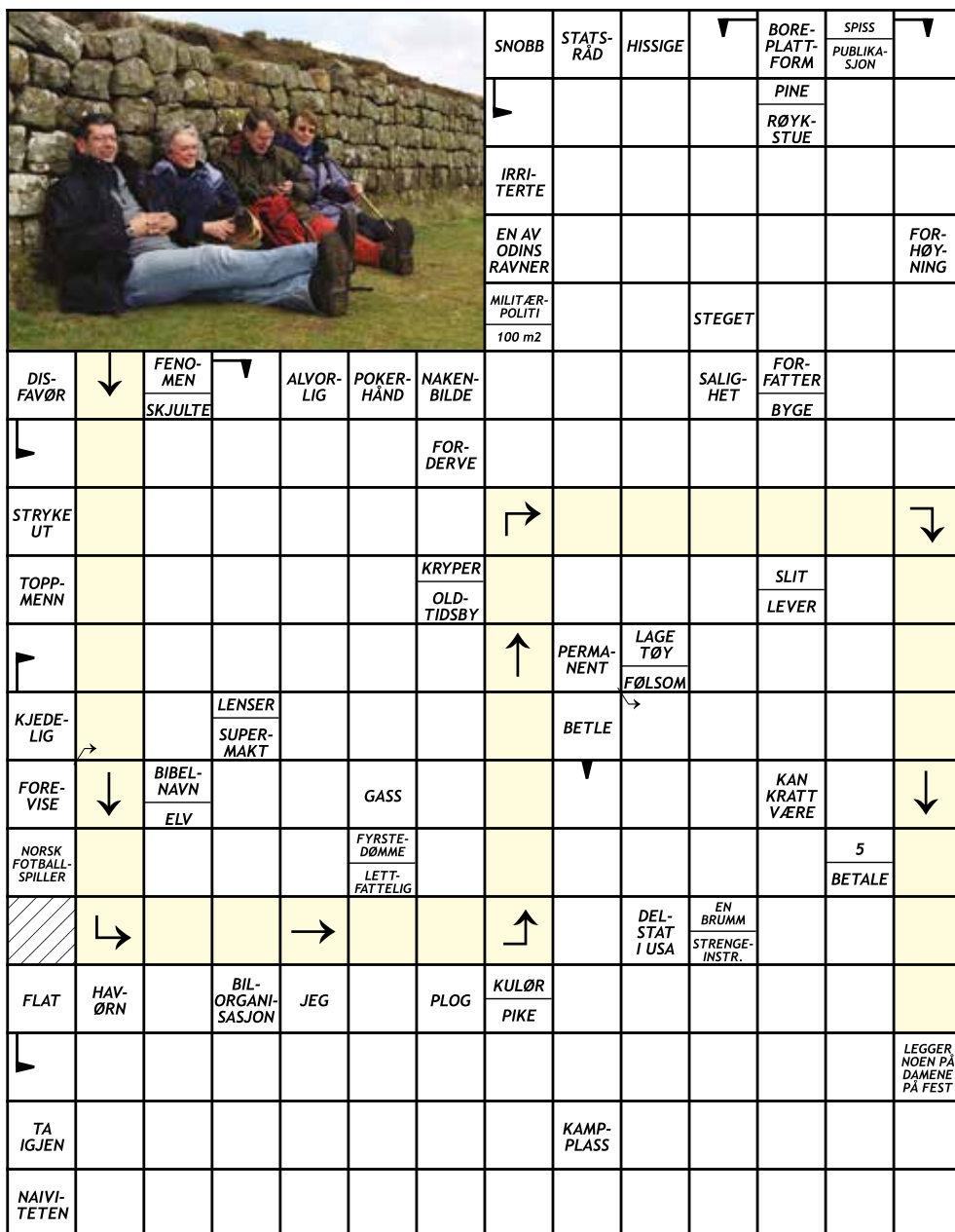
Trekk i lønn

Jeg har fortsatt å amme datteren min etter fødselspermisjonen, og funnet en praktisk ordning på dette med arbeidsgiver. Men arbeidsgiver trekker meg i lønn for ammetiden. Har de anledning til det?

Svar: Etter arbeidsmiljøloven har du krav på fri for å amme, og retten gjelder så lenge du ammer barnet ditt. Retten til lønnet ammetid gjelder kun i barnets første leveår, og er begrenset til en time per dag forutsatt at den avtalte arbeidstiden er på minimum sju timer. Dette gjelder i det private. I det offentlige følger det av hovedtariffavtalen i staten at arbeidstaker har rett til ammefri med full lønn i inntil to timer per dag. Tilsvarende gjelder i kommunene.

Sigurd Øyvind

Løsningen på kryssordet i medlemsbladet Parat nummer. 3 – 2019 er: «**FINNES DET NOE SPENNENDE HER MON TRO**» Den heldige vinneren er: Einar Slettedahl, fra Siljan.
Frist for å sende inn løsning på neste kryssord er: **7. februar 2020.**

Vi trekker én vinner hver gang.
Send løsningen til redaksjonen, enten som e-post til trygve.bergsland@parat.com eller ordinær post til: **Parat, Postboks 9029, Grønland, 0133 Oslo**

Husk å merke e-posten/konvolutten «Kryssord 4/2019».
Husk også å skrive på ditt eget navn og adresse.

Premie: Horizon, alpukka-pledd av 50 prosent alpukkaull, 40 prosent fåreull og 10 prosent mikrofiber. Pleddet er Fair Trade-sertifisert. Målene er 130x200 centimeter (se foto).

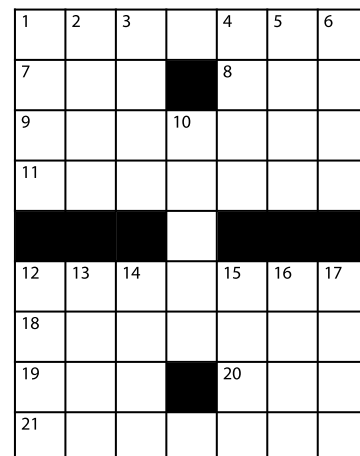

Løsning:

Navn:

Adresse:

MINI KRYSSORD

Vannrett

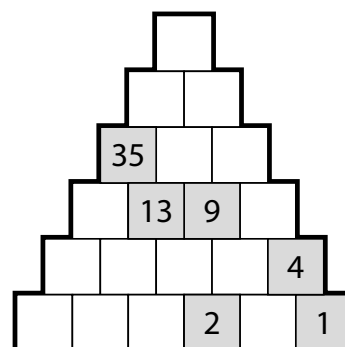
1. Mangegift
7. Felespill
8. Solo
9. Tillitsmann
11. Overtrekket
12. Versoppbygging
18. Hølja
19. Pike
20. Skinn
21. Mer vis

Loddrett

1. Basseng
2. Treet
3. Spradebasse
4. Overføring
5. Pikenavn
6. Herr
10. Renske opp
12. Skitt
13. Dyr
14. Troika
15. Snylter
16. Ledd (fl. tall)
17. Rake

TALL PYRAMIDEN

Alle feltene skal fylles med tall.
Noen tall er fylt inn på forhånd, og dette utgjør summen av tallene i de to feltene under. Du må sette inn begge tallene i de to tilstøtende feltene for å finne tallet i feltet over, og motsatt, du finner tallet i et felt ved å trekke tallet i feltet ved siden av fra tallet i feltet over.

SUDOKU

		8	2			9	7	
	1	3		9				
	4		6		8		3	2
6	8						4	
		9	1		5	6	2	
	5		3		6	7		
1	7				3		6	
	2			6		4		
		6			4	2	8	

Lett

© Bulls

		8		1	2			4
				6		7	1	
	5			8	4		3	
		2						
				7				
	7			6	8		2	5
2			5	4	6	7	8	
					1	2	5	3
7								1

Middels

© Bulls

8			3	9				
	6	7			8	4		
					2			
		4	6	7	9			
9				3				
	1							2
		2			4		1	
			1			3		
		9				7	4	

Vanskelig

© Bulls

R	R	F	L	P	Ø	L	N	N	A	V	R	D	V	K
E	E	A	Z	A	N	F	Ø	R	E	R	R	O	L	O
T	T	N	Ø	S	R	Q	G	N	H	K	U	I	A	D
S	K	G	D	K	Q	Æ	F	N	S	K	L	C	K	L
O	E	S	R	R	O	M	A	X	L	O	L	C	O	T
L	N	T	A	I	O	L	Ø	M	E	L	A	A	N	M
K	E	U	P	X	Q	D	O	P	I	B	T	P	I	E
E	B	T	E	P	E	W	Y	G	E	S	O	R	S	D
V	Z	S	N	H	B	L	O	Å	I	I	R	A	K	G
I	J	T	E	Z	K	L	U	F	Y	S	N	C	M	N
R	D	Y	C	E	O	H	F	W	D	W	K	V	X	E
N	M	R	S	N	Æ	R	E	T	N	E	S	E	Y	L
E	Æ	L	U	A	N	V	E	N	D	B	A	R	Z	I
H	Ø	R	T	K	A	T	N	O	K	Z	K	Z	I	C
P	P	Z	D	E	T	S	E	T	L	E	B	O	B	I

Ordplunder

Bokstavene i ordet under har blandet seg litt. Kan du finne fram til riktig ord ved å plassere bokstavene i riktig rekkefølge i de hvite feltene?

Den grå teksten på siden gir deg noen hint. Skjul teksten om du ikke vil ha hjelp.

D T P S U N R E E

FYLL INN ORDET:

--	--	--	--	--	--	--	--	--

NOEN SMÅ HINT

- Ordet starter med bokstaven S
- En eksplosiv avslutning
- Løpende

KRYSS OG TVERS

Finn alle ordene. Ordene kan stå vannrett, loddrett eller diagonalt, og kan ofte stå skrevet baklengs.

ANFØRER
ANVENDBAR
BELTESTED
BENEKTER
CARPACCIO
DRAPENE
FANGSTUTSTYR
HENRIVE
ISBLOKK
KLOSTER
KONTAKT
LAKONISK
LENGDE

PØLSEKLYPE
ROMA
RULLATOR
RUNOLOGI
SENER
VANNLØP
ØKOLOGISKE

PARATS TRENINGSSIDE MED HJERNETRIM

Sender du oss løsningen på alle oppgavene på denne siden, er du med i trekningen av et Horizon, alpaka-pledd av 50 prosent alpakaull, 40 prosent fårell og 10 prosent mikrofiber. Pleddet er Fair Trade-sertifisert. Målene er 130x200 centimeter (se foto).

Frist for å sende inn løsningen er 7. februar 2020.

Vi trekker én vinner hver gang. Send løsningen til redaksjonen, enten på e-post til trygve.bergsland@parat.com, eller ordinær post til: Parat, postboks 9029 Grønland, 0133 Oslo. Husk å merke e-posten/konvolutten «Hjernetrim 4/2019».

Vinneren av hjernetrim i 3/2019 er Anne Skatvedt Løvdaal, fra Tønsberg.

Frihet i arbeidshverdagen

Det er i skrivende stund rundt et år siden jeg ble valgt til nestleder, og jeg nærmer meg et halvt år som konstituert leder av Parat. Som med alle andre tillitsvalgtverv, bringer dette vervet med seg mye arbeid, ny lærdom, nye forhandlingsteknikker og mange nye bekjenskaper og vennskap.

Det aller gjeveste med vervet er å være ute og treffe tillitsvalgte og medlemmer. Det være seg på konferanser, årsmøter, medlemsmøter eller virksomhets- og bedriftsbesøk. Det er utrolig givende å hver dag få lov til å jobbe med det beste man vet, og jeg er utrolig ydmyk for å inneha det øverste tillitsvervet i Parat.

Jeg har særlig hatt stor glede av å jobbe med årets flaggsak. Flaggsaken for 2019 har hatt kompetanse som tema, og selv om denne flaggsaken og dette året nå nærmer seg en slutt, vil det ikke si at Parat ikke lenger vil ha fokus på kompetanseområdet. Kompetanse vil stå høyt på Parat sin dagsorden også neste år, og vi vil fortsette det gode arbeidet både internt i Parat, i YS og opp mot Regjeringen og Stortinget, og i arbeidslivet generelt.

Neste års flaggsak er «Ledelse på norsk». Norge har et av de beste partsamarbeidene i verden, med samarbeidet nedfelt i både lovgivning og avtaleverket. Vi har en god balanse mellom arbeidsgivers styringsrett og arbeidstakernes medbestemmelse og medvirkning. Likevel har lederutdanningene i Norge i stor grad bakgrunn i engelsk og amerikansk lederfilosofi. Så å si alle lærebøker har sitt utspring fra Storbritannia eller USA. Der står det lite om den norske modellen, partssamarbeid og medbestemmelse.

Vi hører til stadighet at det er et press på medbestemmelsen i Norge, og vi har tillitsvalgte som opplever dette i hverdagen. Jeg har et inntrykk av at norske politikere skryter av den norske modellen så fort de er utenfor Norges landegrense, men ikke tar innover seg det stadig økende presset på medbestemmelsen her til lands. Hele velferdssamfunnet er bygd på partssamarbeidet og den norske modellen, og om denne modellen står for fall, blir vi et ledd svakere.

Berit Sund, som har forsket på den norske lederstilen, skriver i sin bok «Typisk norsk å være (selv)god» følgende: «Samarbeidsmodellen fører til flatere organisasjoner og mindre behov for hierarki». Hun beskriver hvordan demokratiske rettigheter og ansattnivå fører til mer representasjon og medvirkning i egen

arbeidshverdag. Dette fører igjen til innflytelse, engasjement og involvering. «Ansatte på norske arbeidsplasser har en utstakt grad av frihet og medbestemmelse i sin egen arbeidshverdag», skriver hun.

Det er slik vi vil det fortsatt skal være i Norge, og derfor vil vi verne om den norske lederstilen. Vi vil at ledere i Norge også for fremtiden skal lede ut ifra en lederfilosofi bygget på den norske modellen. Slik kan vi sikre at vi fremdeles har verdens beste arbeidsliv med høy effektivitet, stor omstillingsvilje, en sterk medbestemmelse og stor grad av medvirkning.

Jeg ønsker dere alle en flott vinter.

«Vinteren er kommen. Se, hvor hvit den lyser!»
Henrik Wergeland

Unn Kristin Olsen. Foto: Vette Daler.

UK.Olsen

Unn Kristin Olsen
Leder i Parat

Facebook: facebook.com/UnnKristinOlsenParatYS

Parat med egen kleskolleksjon

Parat har valgt ut et lite utvalg kvalitetsklær. Medlemmer og tillitsvalgte kan bestille klærne i parat.shop.idegroup.no og betaler kun vår innkjøpspris.

Parat betyr at vi alltid står klar, uansett når du trenger hjelp. Et enkelt norsk ord som er tydelig i sitt budskap og som har fått Språkrådets pris for nettopp dette.

Fargen er oransje, som gir varme og som signaliserer glede, bevegelse og nytelse. Oransje virker oppløftende og den jager triste tanker på dør. Oransje stimulerer også til aktivitet, nysgjerrighet og kreativitet.

Skalljakke for vår og sommer. Vind- og vannavvisende i dame og herrestørrelse
555 kroner *

Hettegenser i økologisk bomull, leveres i dame og herrestørrelse
379 kroner *

T-shirt i økologisk bomull, leveres i dame og herrestørrelse
149 kroner *

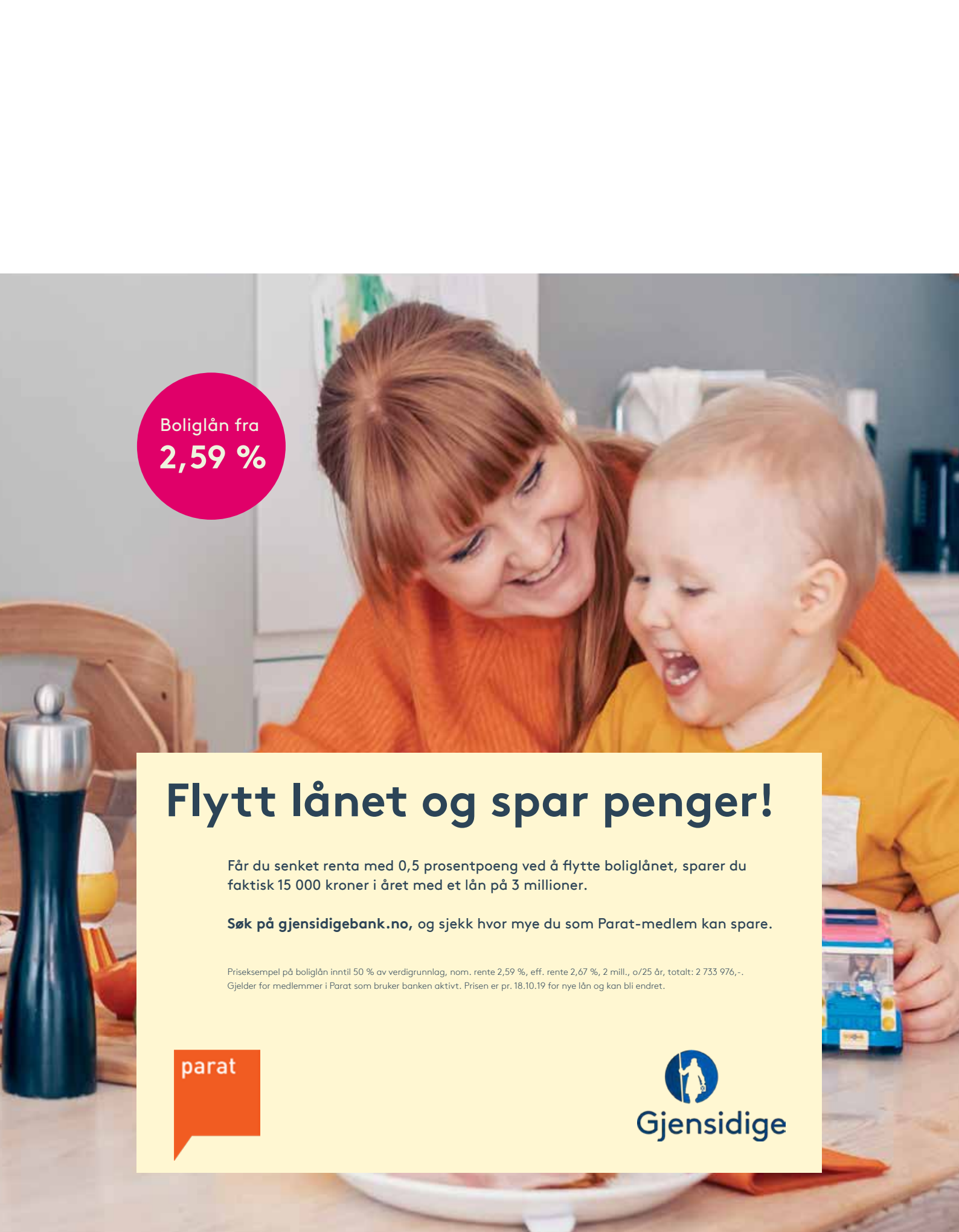

Liten sekk, 17 liter
185 kroner *

Kabinkoffert 37 liter
Lett og solid koffert med fire hjul
1370 kroner *

* Frakt kommer i tillegg.

Boliglån fra
2,59 %

Flytt lånet og spar penger!

Får du senket renta med 0,5 prosentpoeng ved å flytte boliglånet, sparer du faktisk 15 000 kroner i året med et lån på 3 millioner.

Søk på gjensidigebank.no, og sjekk hvor mye du som Parat-medlem kan spare.

Priseksempel på boliglån inntil 50 % av verdigrunnlag, nom. rente 2,59 %, eff. rente 2,67 %, 2 mill., o/25 år, totalt: 2 733 976,-. Gjelder for medlemmer i Parat som bruker banken aktivt. Prisen er pr. 18.10.19 for nye lån og kan bli endret.

parat

Gjensidige